

Tradicija života s trupom i lađom, plovilima doline Neretve

Derosi, Anamaria

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:154625>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-19**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“
Studij kulture i turizma

ANAMARIA DEROSI

TRADICIJA ŽIVOTA S TRUPOM I LAĐOM, PLOVILIMA DOLINE NERETVE

Diplomski rad

Pula, 2023.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“
Studij kulture i turizma

ANAMARIA DEROSI

TRADICIJA ŽIVOTA S TRUPOM I LAĐOM, PLOVILIMA DOLINE NERETVE

Diplomski rad

JMBAG: 0066280231, redovita studentica

Studijski smjer: Kultura i turizam

Predmet: Nematerijalna kulturna baština

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Etnologija i antropologija

Znanstvena grana: Etnologija

Mentor: red. prof. dr. sc. Slaven Bertoša

Pula, rujan 2023.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Anamaria Derosi, kandidatkinja za magistra Kulture i turizma, izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju bilješke i bibliografija. Izjavljujem da ni jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, te ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za neki drugi rad na bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica

U Puli 2. kolovoza 2023.

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOGA DJELA

Ja, Anamaria Derosi, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, nositelju prava korištenja, da moj diplomski rad pod nazivom „Tradicija života sa trupom i lađom, plovilima doline Neretve“ upotrijebi da tako navedeno autorsko djelo objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te preslika u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

Potpis

U Puli 2. kolovoza 2023.

SADRŽAJ

UVOD	1
1. KULTURA - definicija	3
1.1. Kulturna baština	3
1.2. Vrste kulturne baštine.....	5
1.3. Mjere zaštite i očuvanja kulturne baštine	7
2. NEMATERIJALNA KULTURNA BAŠTINA	8
2.1. Pojmovno određenje.....	8
2.2. Mjere zaštite nematerijalnih kulturnih dobara	10
2.3. Registar kulturnih dobara	12
2.4. Hrvatska nematerijalna kulturna baština na UNESCO-voj listi.....	13
3. DOLINA NERETVE.....	17
3.1. Opće zemljopisne značajke	17
3.2. Prirodna baština.....	19
3.3. Kulturna i povijesna baština.....	21
4. NERETVANSKA PLOVILA:	23
4.1. Trupa	23
4.2. Lađa.....	26
4.3. Gradnja plovila.....	30
5. MARATON LAĐA.....	34
5.1. Pravila maratona i tijek utrke	36
5.2. Dosadašnji rezultati i rang ljestvica	40
5.3. Maraton lađarica.....	45
5.4. Udruga lađara Neretve.....	50
6. TURIZAM DOLINE NERETVE.....	51
6.1. Turistički potencijali	52
6.2. SWOT.....	54
6.3. Uloga maratona lađa u turizmu doline Neretve.....	57
ZAKLJUČAK	59
LITERATURA	61
POPIS SLIKA	62
SAŽETAK.....	65
SUMMARY	66

UVOD

Republika Hrvatska je, zahvaljujući svojoj raznolikoj i dugoj povijesti, bogata brojnim ostacima i baštinom koji su vrlo vrijedni u svakom aspektu te ih je kao takve potrebno zaštititi i očuvati. Općenito se nematerijalna kulturna baština smatra jednom od najvažnijih obilježja kulturnog identiteta naroda te je vrlo važno očuvanje tog identiteta. Sam način očuvanja i prenošenja kulturnog identiteta izazvao je razvoj kreativnosti i kulturne raznolikosti. Pojam nematerijalne kulturne baštine obuhvaća brojne pojmove, kao što su vještine, znanje, praksa, izrazi, običaji, znanje te također uključuje zakone i vjeru.

U trenutku pisanja ovog diplomskog rada, u Registar kulturne baštine Republike Hrvatske upisano je 220 nematerijalnih dobara. Jedno od njih je i tradicija života s trupom i lađom, što je ujedno i tema ovog rada. Osim u Registar kulturne baštine, nekoliko kulturnih dobara Republike Hrvatske, preciznije njih 18, nalazi se i na UNESCO-ovoj listi nematerijalne kulturne baštine čovječanstva, dok su dva kulturna dobra upisana u Registar najboljih praksi očuvanja nematerijalne kulturne baštine te je jedno kulturno dobro upisano na Listu nematerijalne kulturne baštine kojoj je potrebna hitna zaštita.

Kako sam naziv ovog rada glasi „Tradicija života s trupom i lađom, plovilima doline Neretve“, potrebno je kazati da je pod tim nazivom dobro svrstano na listu nematerijalne kulturne baštine u kolovozu 2022. Neretvanska lađa je vrlo značajna za stanovništvo tog područja jer je kroz povijest ovo jedinstveno i autohtono plovilo bilo jedino prijevozno sredstvo. U zadnjih 25 godina provodi se poznata manifestacija Maraton lađa, koja veliča i njeguje tradiciju izgradnje i održavanja ovog plovila.

Ovaj diplomski rad bit će podijeljen u pet poglavlja. Prvo poglavlje govorit će općenito o kulturnoj baštini, kako se dijeli te o njejoj zaštiti. Drugo poglavlje govorit će o nematerijalnoj kulturnoj baštini, njejoj zaštiti te o registru kulturnih dobara. Treće poglavlje bazirat će se na opisivanju geografske poziciji doline Neretve te prirodnoj i kulturnoj baštini toga kraja. U četvrtom poglavlju bit će riječ o plovilima ovog kraja, dok će peto poglavlje govoriti o maratonu lađa, manifestaciji koja veliča i čuva tradiciju te promovira neretvanski kraj. Zadnje i šesto poglavlje govorit će kako sve prije navedeno utječe na razvoj i promociju turizma ovog kraja. Na kraju rada slijedi zaključak te popis literature i priloga korištenih za izradu ovog rada, kao i sažetak samog rada.

Cilj ovog rada je ukazati na važnost očuvanja tradicije te pravilnog njegovanja običaja, dok je svrha rada prikazati na koji se način čuva nematerijalna kulturna baština na području doline Neretve. Za izradu rada korištene su metoda analize, metoda generalizacije, metoda klasifikacije, metoda deskripcije te deduktivna metoda, dok je za izvore korištena stručna literatura, stručni i znanstveni članci, zbornici te prikladni internetski izvori.

1. KULTURA – definicija

Ovo poglavlje govorit će o tome što je kultura i kulturna baština. Kako se dijeli kulturna baština te koje su njezine mjere zaštite i očuvanja.

Prema definiciji, u enciklopediji stoji da je kultura, lat. cultura, izraz koji obično predstavlja složenu cjelinu institucija, vrijednosti, predodžaba i praksi koje čine život određene ljudske skupine, a prenose se i primaju učenjem. Kultura se odnosi na znanje, vjeru, umjetnost, moral, zakone i običaje.¹

1.1. Kulturna baština

Baština se definira kao imovina, u prvom redu nepokretna, koju je netko naslijedio od predaka.²

Pojmovi kao što su kultura i baština obuhvaćaju vrlo velika područja te se kod definiranja kulturne baštine mogu naići brojne definicije. U globalu, kulturna baština može se opisati kroz sva postignuća koja su preci ostavili u jeziku, književnosti, graditeljstvu i likovnim umjetnostima, uključujući narodnu umjetnost i to u glazbi, kazalištu, filmu, znanosti te u mnogim drugim područjima koja zajedno čine ukupnost kulture.³

Može se reći da kulturna baština predstavlja prilično inovativan, dinamičan, kompleksan koncept zato jer ovisi o trenutnim društvenim prilikama, trenutnoj kulturnoj svijesti u samom društvu te također ovisi o suvremenim umjetničkim praksama. Sam pojam kulturne baštine se svakim danom neprestano razvija jer se tom pojmu stalno pripisuju nove vrijednosti i značenja.

Kulturna baština može biti materijalna i nematerijalna te je to zajedničko bogatstvo čovječanstva u svojoj raznolikosti i posebnosti. Kulturnu baštinu čine pokretna i nepokretna

¹ Leksikografski zavod Miroslav Krleža: Kultura, <http://www.enciklopedija.hr>, posjećeno: 15. svibanja 2023.

² Leksikografski zavod Miroslav Krleža: Baština, <http://www.enciklopedija.hr>, posjećeno: 15. svibanja 2023.

³ Marasović, T. (2001.): *Kulturna baština*, Split: Veleučilište u Splitu., str. 9.

kulturna dobra od umjetničkoga, povijesnoga, paleontološkoga, arheološkoga, antropološkog i znanstvenog značenja.⁴

Vrlo je važna sama zaštita kulturne baštine i to iz tri aspekta. A ta tri aspekta su:

- Prepoznavanje
- Definiranje
- Afirmacija kulturnog identiteta.

Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske radi na očuvanju kulturne baštine tako da uspostavlja razne mjere zaštite s ciljem njezinog očuvanja i održivosti. To postiže time što je ministarstvo uvelo značajke održivosti koje se odnose na:

- istraživanje
- proučavanje
- praćenje
- evidentiranje
- dokumentiranje
- i promicanje kulturne baštine.⁵

Osim prije navedenog, ministarstvo se također bavi: dokumentacijskom službom, utvrđivanjem svojstva zaštićenih kulturnih dobara, propisivanjem mjerila za utvrđivanje programa javnih potreba u kulturi Republike Hrvatske, usklađivanjem i vođenjem nadzora nad financiranjem programa zaštite kulturne baštine, osnivanjem i nadzorom nad ustanovama za obavljanje poslova djelatnosti zaštite kulturne baštine, osiguravanjem uvjeta za rad restauratorima i konzervatorima u svrhu zaštite kulturne baštine, osiguranjem uvjeta za obrazovanje i usavršavanje stručnog kadra, vrši nadzor nad uvozom i izvozom zaštićenih kulturnih dobara, obavlja inspeksijske poslove zaštite kulturne baštine te mnoge druge poslove.⁶

⁴ Ministarstvo kulture i medija, [https://min-kulture.gov.hr/?id=349&pregled=1&datum=Wed%20Jan%202023%202019%2017:02:19%20GMT+0100%20\(srednjoeuropsko%20standardno%20vrijeme\)](https://min-kulture.gov.hr/?id=349&pregled=1&datum=Wed%20Jan%202023%202019%2017:02:19%20GMT+0100%20(srednjoeuropsko%20standardno%20vrijeme)), posjećeno: 15. svibnja 2023.

⁵ Ministarstvo kulture i medija, [https://min-kulture.gov.hr/?id=349&pregled=1&datum=Wed%20Jan%202023%202019%2017:02:19%20GMT+0100%20\(srednjoeuropsko%20standardno%20vrijeme\)](https://min-kulture.gov.hr/?id=349&pregled=1&datum=Wed%20Jan%202023%202019%2017:02:19%20GMT+0100%20(srednjoeuropsko%20standardno%20vrijeme)), posjećeno: 15. svibnja 2023.

⁶ Ibidem, posjećeno: 15. svibnja 2023.

1.2. Vrste kulturne baštine

Kulturna baština dijeli se na materijalnu i nematerijalnu kulturnu baštinu. U ovom podpoglavlju više će biti riječ o materijalnoj kulturnoj baštini, dok će nematerijalna kulturna baština imati zasebno poglavlje u nastavku rada.

Materijalnu kulturnu baštinu čine određena nepokretna i pokretna kulturna dobra.

Prema „ Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara“ nepokretno kulturno dobro može biti:

- grad, selo, naselje ili njegov dio,
- građevina ili njezini dijelovi, te građevina s okolišem,
- elementi povijesne opreme naselja,
- memorijalno područje, mjesto, spomenik i obilježje u svezi s povijesnim događajima i osobama,
- arheološko nalazište i arheološka zona, uključujući i podvodna nalazišta i zone,
- područje i mjesto s etnološkim i toponimskim sadržajima,
- krajolik ili njegov dio koji sadrži povijesno karakteristične strukture, koje svjedoče o čovjekovoj nazočnosti u prostoru,
- vrtovi, perivoji i parkovi,
- tehnički objekti s uređajima i drugi slični objekti.⁷

Zbog svoje materijalne strukture, brojna graditeljska baština vrlo je osjetljiva te brže propada. Iz tog razloga brojne su kulturno - povijesne cjeline napuštene ili ugrožene, a svemu tome pridonijeli su ratna razaranja, neodržavanje, nedovoljna ulaganja financijskih sredstva, neriješeni imovinsko-pravni odnosi i nedovoljna svijest o vrijednosti baštine. To se najviše uočava u brojnim seoskim cjelinama i malim povijesnim gradovima u kojima postoje građevine bez namjene.⁸

⁷ Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, članak 7, <https://www.zakon.hr/z/340/Zakon-o-za%C5%A1titi-i-o%C4%8Duvanju-kulturnih-dobara>, posjećeno: 17. svibnja 2023.

⁸ Ministarstvo kulture i medija, <https://min-kulture.gov.hr/eu-kultura/kulturna-bastina/vrste-kulturne-bastine/nepokretna-kulturna-bastina/369>, posjećeno: 17. svibnja 2023.

Kao i za nepokretnu, tako i za pokretnu kulturnu baštinu, u „Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara“ stoji da pokretno kulturno dobro može biti:

- zbirka predmeta u muzejima, galerijama, knjižnicama i drugim ustanovama, kao i u drugim pravnim osobama te državnim i upravnim tijelima, uključujući i kod fizičkih osoba,
- crkveni inventar i predmeti,
- arhivska građa, zapisi, dokumenti, pisma i rukopisi,
- filmovi,
- arheološki nalazi,
- antologijska dijela likovnih i primijenjenih umjetnosti i dizajna,
- etnografski predmeti,
- stare i rijetke knjige, novac, vrijednosni papiri, poštanske marke i druge tiskovine,
- dokumentacija o kulturnim dobrima,
- kazališni rekviziti, skice, kostimi i sl.
- uporabni predmeti (namještaj, odjeća, oružje i sl.), prometna i prijevozna sredstva i uređaji, predmeti koji su značajna svjedočanstva razvitka znanosti i tehnologije te
- druge pokretne stvari od umjetničkog, povijesnog, paleontološkog, arheološkog, antropološkog i značajnog značaja.⁹

⁹ Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, članak 8, <https://www.zakon.hr/z/340/Zakon-o-za%C5%A1titi-i-o%C4%8Duvanju-kulturnih-dobara>, posjećeno: 17. svibnja 2023.

1.3. Mjere zaštite i očuvanja kulturne baštine

Prema Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara mjere zaštite i očuvanja su sljedeće:

- istraživanje kulturnih dobara,
- dokumentiranje i praćenje stanja kulturnih dobara,
- označavanje kulturnog dobra,
- utvrđivanja sustava mjera zaštite kulturnog dobra,
- utvrđivanje posebnih uvjeta zaštite kulturnoga dobra,
- prethodno odobrenje za radove na kulturnom dobru,
- prethodno odobrenje za obavljanje djelatnosti u nepokretnome kulturnom dobru,
- odobrenje za izradu replike kulturnog dobra,
- izvoz i iznošenje kulturnih dobara,
- uvoz i unošenje kulturnih dobara,
- povrat kulturnih predmeta nezakonito iznesenih s državnog područja država članica Europske Unije,
- povrat kulturnih dobara nezakonito odnesenih iz Republike Hrvatske u države članice Europske Unije,
- zaštita ugroženog kulturnog dobra,
- hitne mjere zaštite i očuvanja kulturnog dobra,
- zaštita kulturnih dobara u izvanrednim okolnostima,
- plan upravljanja kulturnim dobrom,
- provedba izvršenja.¹⁰

¹⁰ Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, čl. 44. -76.b, <https://www.zakon.hr/z/340/Zakon-o-za%C5%A1titi-i-o%C4%8Duvanju-kulturnih-dobara>, posjećeno: 17. svibnja 2023.

2. NEMATERIJALNA KULTURNA BAŠTINA

U ovom dijelu rada bit će riječi o nematerijalnoj kulturnoj baštini. Govorit će se o pojmovnom određenju nematerijalne kulturne baštine, o potrebnim mjerama za zaštitu nematerijalne kulturne baštine. Također bit će i podpoglavlje o registru kulturne baštine, kao i o UNESCO-ovoj listi kulturne baštine, to jest koja je hrvatska nematerijalna kulturna baština pod zaštitom UNESCO-a.

2.1. Pojmovno određenje

Nematerijalna kulturna baština definira se člankom 2. zakona o potvrđivanju Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine, koji je donesen 20. svibnja 2005. i glasi:“ »Nematerijalna kulturna baština« znači vještine, izvedbe, izričaje, znanja, umijeća, kao i instrumente, predmete, ruketvorine i kulturne prostore koji su povezani s tim, koje zajednice, skupine i u nekim slučajevima, pojedinci prihvaćaju kao dio svoje kulturne baštine. Ovu nematerijalnu kulturnu baštinu, koja se prenosi iz naraštaja u naraštaj, zajednice i skupine stalno iznova stvaraju kao odgovor na svoje okruženje, svoje međusobno djelovanje s prirodom i svojom poviješću koja im pruža osjećaj identiteta i kontinuiteta te tako promiče poštivanje kulturne raznolikosti i ljudske kreativnosti.“¹¹

Sam pojam kulturne baštine kroz zadnjih nekoliko desetljeća zamjetno je promijenio sadržaj i to sve radi instrumenata koje je razvio UNESCO. Na taj način kulturna baština više ne završava samo na spomenicima i zbirkama predmeta, nego ona sad uključuje i tradicije, odnosno žive izraze naslijeđene od naših predaka i koji su preneseni na naše potomke. U to je uključena društvena praksa, izvedbena umjetnost, rituali, usmena predaja, svečana događanja, jezik, ples te znanja i prakse koji se tiču prirode i svemira ili znanja i vještina vezanih uz tradicionalne obrte.¹²

¹¹ Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2005_06_5_47.html, posjećeno 20. svibnja 2023.

¹² UNESCO, Intangible Cultural Heritage, dostupno na: <https://www.unesco.org/en/intangible-cultural-heritage>, posjećeno 20. svibnja 2023.

U Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara stoji kako nematerijalna kulturna dobra mogu biti razni oblici i pojave duhovnog stvaralaštva koje se prenose predajom ili na neki drugi način, a dijele se u slijedeće skupine:¹³

- duhovno stvaralaštvo: jezik, dijalekti, govori i toponimika te usmena književnost svih vrsta,
- folklorno stvaralaštvo: glazba, ples, predaja, igara, obredi, običaji, kao i druge tradicionalne pučke vrednote,
- znanje i vještine vezani uz prirodu i svemir
- tradicijska umijeća i obrt.

U prethodnim dijelovima rada već je navedeno da nematerijalna kulturna baština podrazumijeva sve običaje koje ljudi nasljeđuju od svojih roditelja, djedova i baka, no da bi običaji ostali sačuvani, potrebno ih je voljeti i njegovati. Nematerijalna kulturna baština nije samo običaj i zanat koji se prenosi, nego tu spadaju i jezik kao sredstvo sporazumijevanja, ples, te mnoge druge stvari za koje ljudi nisu ni svjesni da spadaju u običaje. Primjerice gastronomija, kao što su priprema određenih jela i slastica, rezanje torte na svadbi, bojanje pisanica i mnogi drugi, kako bi se moglo reći, svakodnevni i uobičajeni običaji.¹⁴

¹³ Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2005_06_5_47.html, posjećeno 20. svibnja 2023.

¹⁴ UNESCO, Intangible Cultural Heritage, dostupno na: <https://www.unesco.org/en/intangible-cultural-heritage>, posjećeno 20. svibnja 2023.

2.2. Mjere zaštite nematerijalnih kulturnih dobara

UNESCO je dana 29. rujna 2003. usvojio Konvenciju o zaštiti nematerijalne kulturne baštine. Usljed usvajanja pozvali su se na postojeće međunarodne instrumente o ljudskim pravima, uzeli u obzir važnost nematerijalne kulturne baštine kao pokretača kulturne raznolikosti, uvrježenu međuovisnost između nematerijalne i materijalne kulturne i prirodne baštine, prepoznali ulogu i važnost same zajednice u proizvodnji, zaštiti, održavanju i ponovnom stvaranju nematerijalne kulturne baštine te uzeli u obzir neprocjenjivu ulogu nematerijalne kulturne baštine kao važnog čimbenika za zblizavanje ljudi te osiguravanje razumijevanja među njima.¹⁵

Svrhe ove Konvencije su:

- zaštita nematerijalne kulturne baštine;
- osigurati poštovanje nematerijalne kulturne baštine dotičnih zajednica, skupina i pojedinaca;
- podignuti svijest na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini o važnosti nematerijalne kulturne baštine i osigurati njezino uzajamno priznavanje;
- osigurati međunarodnu suradnju i pomoć.¹⁶

U Konvenciji se pod zaštitom smatraju sve mjere čiji je cilj osiguravanje održivosti nematerijalne kulturne baštine. To uključuje:

- identificiranje, dokumentiranje, istraživanje,
- očuvanje,
- zaštitu,
- promicanje,
- povećanje vrijednosti i prenošenje,
- te revitalizaciju.¹⁷

¹⁵ Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2005_06_5_47.html, posjećeno 28. svibnja 2023.

¹⁶ UNESCO, Tekst Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine, <https://ich.unesco.org/en/convention#art2>, posjećeno 28. svibnja 2023.

¹⁷ Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2005_06_5_47.html, posjećeno 28. svibnja 2023.

Prema Konvenciji, u svrhu zaštite, razvoja i unaprjeđenja nematerijalne kulturne baštine koja je prisutna na njezinu teritoriju, svaka država stranka također nastoji:

- usvojiti opću politiku čiji je cilj promicanje funkcije nematerijalne kulturne baštine u društvu i uključivanje zaštite te baštine u programe planiranja,
- odrediti ili osnovati jedno ili više nadležnih tijela za zaštitu nematerijalne kulturne baštine koja je prisutna na njezinu teritoriju,
- unaprjeđivati znanstvene, tehničke i umjetničke studije, kao i istraživačke metodologije u cilju djelotvorne zaštite nematerijalne kulturne baštine, posebice nematerijalne kulturne baštine kojoj prijete opasnost,
- usvojiti odgovarajuće pravne, tehničke, administrativne i financijske mjere u cilju:
- poticati stvaranje ili jačanje institucija za obuku u području upravljanja nematerijalnom kulturnom baštinom i prijenosa te baštine putem stručnih skupova i prostora namijenjenih za predstavljanje ili izražavanje te baštine,
- osiguravati pristup nematerijalnoj kulturnoj baštini uz istodobno poštivanje uobičajenih praksi koje utječu na pristup određenim oblicima takve baštine,
- utemeljiti institucije za dokumentiranje nematerijalne kulturne baštine i olakšavanje pristupa tim institucijama.¹⁸

Republika Hrvatska provodi sljedeće mjere zaštite:

- Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara,
- Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske
- Zaštitni radovi na nematerijalnim kulturnim dobrima.

¹⁸ Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2005_06_5_47.html, posjećeno 28. svibnja 2023.

2.3. Registar kulturnih dobara

Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske javna je knjiga kulturnih dobara koju vodi Ministarstvo kulture i medija. Sastoji se od tri liste:

- Liste zaštićenih kulturnih dobara,
- Liste kulturnih dobara nacionalnog značenja i
- Liste preventivno zaštićenih dobara.¹⁹

Sam oblik, sadržaj i način vođenja Registra propisani su u Pravilniku o obliku, sadržaju i načinu vođenja Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske. Ovaj registar obuhvaća i kulturna dobra stavljena pod zaštitu po propisima koji su važili do stupanja na snagu vrijedećeg Zakona, a koji spadaju u propisanu reviziju.²⁰

Registar je prisutan i ažuran sadržaj koji se mijenja i nadopunjuje svakodnevno zbog novih podataka, pristupa i postupaka. To se odnosi na samo utvrđivanje svojstva kulturnog dobra, evaluaciju i reviziju samog rješenja o zaštiti kulturnog dobra, brisanja stavki iz samog Registra zbog gubitka obilježja te raznih drugih promjena vezanih za podatke o dobrima.

Registar je javno objavljen na internetskim stranicama Ministarstva kulture i medija te sadrži sljedeće podatke iz baze Registra:

- naziv kulturnoga dobra,
- oznaku Liste na koju je kulturno dobro upisano,
- registarski redni broj kulturnoga dobra,
- oznaku vrste kulturnoga dobra (nepokretno, pokretno, nematerijalno kulturno dobro),
- klasifikacija kulturnoga dobra (prema čl. 8. Pravilnika o obliku, sadržaju i načinu vođenja Registra kulturnih dobara RH),
- smještaj kulturnoga dobra (adresa, naselje, općina/grad, županija),
- autora/autore kulturnog dobra,
- vrijeme nastanka (datacija),
- nadležni konzervatorski odjel,

¹⁹ Ministarstvo kulture i medija, <https://min-kulture.gov.hr/eu-kultura/kulturna-bastina/registar-kulturnih-dobara-16371/16371>, posjećeno 1. lipnja 2023.

²⁰ Ibidem, posjećeno 1. lipnja 2023.

- sažeti opis kulturnog dobra i fotografiju kulturnog dobra.²¹

Na popisu Registra kulturnih dobara trenutno se nalazi 220 dobara nematerijalne kulturne baštine.

2.4. Hrvatska nematerijalna kulturna baština na UNESCO-ovoj listi

UNESCO je organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu. Nastoji izgraditi i očuvati mir kroz međunarodnu suradnju u obrazovanju, znanosti i kulturi. Ustav UNESCO-a donesen je u Londonu 1945., a na snagu je stupio 1946. U razdoblju manjem od 30 godina, nakon ratova, UNESCO je nastao iz jasne vizije da za postizanje trajnog mira nisu dovoljni ekonomski i politički sporazumi među državama. Zaključili su da moraju zblizavati ljude i jačati intelektualnu i moralnu solidarnost čovječanstva kroz međusobno razumijevanje i dijalog među kulturama.²²

Tijekom svih tih godina UNESCO je razvijao programe te je u njih uključio brojne intelektualce, umjetnike i filozofe iz cijelog svijeta. Ti programi su:

- Opća konvencija o autorskom pravu (1952.)
- Program Čovjek i biosfera (1971.)
- Konvencija o svjetskoj baštini (1972.)
- Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine (2003.).

Od brojnih UNESCO-ovih ciljeva i misija, bitno je izdvojiti promicanje kulture i kreativnosti te zaštitu baštine jer smatraju kako su upravo zaštita svjetske kulturne i prirodne baštine te podupiranje kreativnosti i dinamičnih kulturnih sektora ključni za suočavanje s izazovima današnjeg doba. Između ostalog, vjeruju kako se samo pristupom koji se temelji na uzajamnom poštovanju i otvorenom dijalogu među kulturama može dovesti do trajnog mira.²³

²¹ Ibidem, posjećeno 1. lipnja 2023.

²² UNESCO, History of UNESCO, dostupno na: <https://www.unesco.org/en/history>, posjećeno 5. lipnja 2023.

²³ UNESCO, Culture, dostupno na: <https://www.unesco.org/en/culture>, posjećeno 5. lipnja 2023.

Ono što povezuje UNESCO i nematerijalnu kulturnu baštinu je Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine. Sama Konvencija usvojena je 17. listopada 2003. u Parizu. U Republici Hrvatskoj Konvencija je na snagu stupila 2006. nakon donošenja Zakona o potvrđivanju Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine. Tim činom Hrvatska se pridružila dotadašnjim državama članicama te se obvezala štititi i čuvati nematerijalnu kulturnu baštinu. Do današnjeg dana, u Registar kulturnih dobara RH upisano je 220 nematerijalnih kulturnih dobara.²⁴

Postoje tri UNESCO-ova popisa nematerijalne kulturne baštine. To su:

- UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva
- UNESCO-ova lista nematerijalne kulturne baštine kojoj je potrebna hitna zaštita
- UNESCO-ov Registar dobrih praksi očuvanja nematerijalne kulturne baštine svijeta.

U RH upisano je 21 kulturno dobro na UNESCO-ove liste. Njih 18 upisano je na UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva, jedno dobro na UNESCO-ovu listu nematerijalne kulturne baštine kojoj je potrebna hitna zaštita te dva dobra u UNESCO-ov Registar dobrih praksi očuvanja nematerijalne kulturne baštine svijeta.²⁵

Nematerijalna dobra upisana na UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva su:

- Čipkarstvo u Hrvatskoj
- Dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja
- Festa Sv. Vlaha, zaštitnika Dubrovnika
- Godišnji proljetni pohod kraljice ili ljelje iz Gorjana
- Godišnji pokladni pohod zvončari iz područja Kastavštine
- Procesija Za Križen na otoku Hvaru
- Umijeće izrade drvenih tradicijskih dječjih igračaka s područja Hrvatskog zagorja
- Sinjska alka, viteški turnir u Sinju

²⁴ Ministarstvo kulture i medija RH, Obilježavanje dvadesete godišnjice Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine, dostupno na: <https://min-kulture.gov.hr/eu-kultura/kulturna-bastina/vrste-kulturnebastine/nematerijalna-kulturna-bastina/obiljezavanje-dvadesete-godisnjice-konvencije-o-zastiti-nematerijalne-kulturne-bastine/23777>, posjećeno 6. lipnja 2023.

²⁵ Ministarstvo kulture i medija RH, Nematerijalna kulturna baština upisana na UNESCO-ove popise, dostupno na: <https://min-kulture.gov.hr/eu-kultura/kulturna-bastina/vrste-kulturne-bastine/nematerijalna-kulturnabastina/nematerijalna-kulturna-bastina-upisana-na-unesco-ove-popise/16448>, posjećeno 6. lipnja 2023.

- Medičarski obrt na području sjeverne Hrvatske
- Bećarac - vokalno – instrumentalni napjev s područja Slavonije, Baranje i Srijema
- Nijemo kolo s područja Dalmatinske zagore
- Klapsko pjevanje
- Mediteranska prehrana na hrvatskom Jadranu, njegovoj obali, otocima i dijelom zaleđa;
- Međimurska popevka, tradicijski napjev Međimurja
- Umijeće suhozidne gradnje
- Umijeće sokolarenja
- Tripundanske svečanosti i kolo Sv. Tripuna – tradicije bokeljskih Hrvata u Hrvatskoj i
- Tradicije uzgoja lipicanaca.²⁶

Nematerijalno kulturno dobro upisano na UNESCO-ovu listu nematerijalne kulturne baštine kojoj je potrebna hitna zaštita je:

- Glazbeni izričaj ojkanje.²⁷

Nematerijalna dobra upisana u UNESCO-ov Registar dobrih praksi očuvanja nematerijalne kulturne baštine svijeta:

- Ekomuzej Batana i Tocati, zajednički program očuvanja tradicijskih igara i sportova - Tradicijska pučka igra pljočkanje.²⁸

²⁶ Ministarstvo kulture i medija RH, Nematerijalna dobra upisana na UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva, <https://min-kulture.gov.hr/eu-kultura/kulturna-bastina/vrste-kulturne-bastine/nematerijalna-kulturna-bastina/nematerijalna-dobra-upisana-na-unesco-ov-reprezentativni-popis-nematerijalne-kulturne-bastine-čovječanstva/5337>, posjećeno 10. lipnja 2023.

²⁷ Ministarstvo kulture i medija RH, Nematerijalna dobra upisana na UNESCO-ovu listu nematerijalne kulturne baštine kojoj je potrebna hitna zaštita, <https://min-kulture.gov.hr/kulturna-bastina/vrste-kulturne-bastine/nematerijalna-kulturna-bastina/nematerijalna-kulturna-dobra-upisana-na-unesco-ovu-listu-nematerijalne-kulturne-bastine-kojoj-je-potrebna-hitna-zastita/6285>, posjećeno 10. lipnja 2023.

²⁸ Ministarstvo kulture i medija RH, Nematerijalna dobra upisana na UNESCO-ov Registar dobrih praksi očuvanja nematerijalne kulturne baštine svijeta, <https://min-kulture.gov.hr/eu-kultura/kulturna-bastina/vrste-kulturne-bastine/nematerijalna-kulturna-bastina/nematerijalna-dobra-upisana-u-unesco-ov-registar-dobrih-praksi-ocuvanja-nematerijalne-kulturne-bastine-svijeta/13927>, posjećeno 10. lipnja 2023.

Slika 1: Prikaz nematerijalne kulturne baštine pod zaštitom UNESCO – a

Izvor: <https://min-kulture.gov.hr/eu-kultura/kulturna-bastina/vrste-kulturne-bastine/nematerijalna-kulturna-bastina/371>

3. DOLINA NERETVE

U ovom dijelu diplomskog rada bit će riječi o dolini Neretve, o njezinim zemljopisnim značajkama te prirodnoj, kulturnoj i povijesnoj baštini.

3.1. Opće zemljopisne značajke

Dolinu Neretve čini sedam jedinica lokalne samouprave u jugoistočnom dijelu Republike Hrvatske na širem prostoru uz rijeku Neretvu. To su gradovi Metković, Ploče i Opuzen te općine Slivno, Kula Norinska, Pojezerje i Zažablje. Dolina je smještena na području Dubrovačko-neretvanske županije, u neposrednoj blizini granice s Bosnom i Hercegovinom. Tako promatrano, granice doline Neretve na sjeveru su općine Čapljina i Ljubuški, a na istoku općina Neum, koje se nalaze u Bosni i Hercegovini. Na zapadnoj strani granicu čine grad Vrgorac i općina Gradec koji se nalaze u Splitsko-dalmatinskoj županiji. Južnu granicu čine poluotoku Pelješac i općine Orebić i Janjina.²⁹

Područje doline Neretve prostire se na površini od 412,56 km², što predstavlja 23,15% površine Dubrovačko-neretvanske županije. Najveću površinu doline zauzima grad Ploče (129,57 km² ili 31,5% ukupne površine projektnog područja), a najmanju grad Opuzen (24,06 km² ili 5,38% ukupne površine projektnog područja).³⁰ Slika 1 sadrži prikaz područja doline Neretve.

Delta Neretve je najveće riječno ušće u RH te je također i jedina prava delta. Također sadrži najveće i najvrednije ostatke sredozemnih močvara s obalnim lagunama te je jedna od rijetkih preostalih u Europi.³¹ Sama delta omeđena je ograncima dinarskih planina na sjeveru i sjeveroistoku. Izvorno se sastojala od dvanaest rukavaca, no zbog toga što je ovo područje vrlo bogato plodnim tlom, tijekom godina broj rukavca smanjio se na četiri. Zbog toga što je delta Neretve bogato poljoprivredno područje, također nosi i naziv „Hrvatska Kalifornija“.

²⁹ Krešić, D., Kunst I., Telišman Košuta N.(2016.): *Plan razvoja turizma klastera Neretva, 2015.-2025.*, str. 11.

³⁰ Ibidem.

³¹ BETSA, <http://birdwatching-betsa.com/neretva.html>, posjećeno 15. lipnja 2023.

Slika 2: Karta Doline Neretve

Izvor: Vukša Nahod, P, (2018.): *Dijalektalna slika Doline Neretve*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.

Slika 3: Dolina Neretva

Izvor: <https://visitploce.com/hr/dolina-neretve/>

3.2. Prirodna baština

Na području cijele Dubrovačko-neretvanske županije dolina Neretve glavno je poljoprivredno područje, no to područje je vrlo osjetljivo zbog ihtiološko-ornitološkog rezervata u jugoistočnom dijelu delte.

Donja Neretva i njena delta u krajobraznom su smislu jedinstvene. Nizinski močvarni predjeli te kultivirani dijelovi okruženi brdovitim kršem i spojeni s morskom obalom i morem, posebni su u nacionalnim okvirima. Ovaj dio još uvijek nije dovoljno iskorišten, osobito u kontekstu dugoročno održivog turističkog privređivanja. Rijeka Neretva je za razliku od drugih jadranskih rijeka naplavno područje. Iz naplavljenе ravnice izviru vapnenački vrhovi te to čini ovo područje jedinstvenim. Ovo područje obiluje vodom. Tu se nalazi sama rijeka Neretva, njezini rukavci, jezera, potopljena krška depresija, brojni izvori te prostrana delta.³² Za ovo područje karakteristično je tradicionalno stvaranje plodnog tla. To se postiže iskopavanjem kanala te nasipavanjem izvađenog mulja.

Na samom području Neretve prostire se veći broj zaštićenih dijelova prirodne baštine. Ovdje se nalazi posebni rezervat, jugoistočni dio delte rijeke Neretve (ušće Neretve) te tri ornitološko/ihtiološka rezervata: močvarno područje „Pod Gredom“ kod Metkovića, područje Orepak te močvarno područje Prud kod Metkovića. Osim prirodnih rezervata, u zaštićena područja ubrajaju se i dva značajna krajobraza i to: Modro oko i jezero Desne, odnosno dva područja od iznimne krajobrazne vrijednosti: Baćinska jezera i jezero Vlaška. Svemu valja dodati i dva još uvijek očuvana ali nevalorizirana močvarna područja: Privlaka-Lukavac (između Opuzena i Mliništa) i Seget-Rokšići (između Momica i Vida).³³

Kako je ovo močvarno područje, vrlo je pogodno za ptice selice te je poznato i kao odmorište za ptice selice te mjesto zimovanja brojnih vrsta ptica, a i kao gnjezdilište za neke europske vrste. Na području Delte Neretve ukupno je zabilježeno čak 310 vrsta ptica, od kojih 115 gnjezdarica, dok Prirodoslovni muzej u Metkoviću čuva drugu najveću ornitološku zbirku u Europi.³⁴

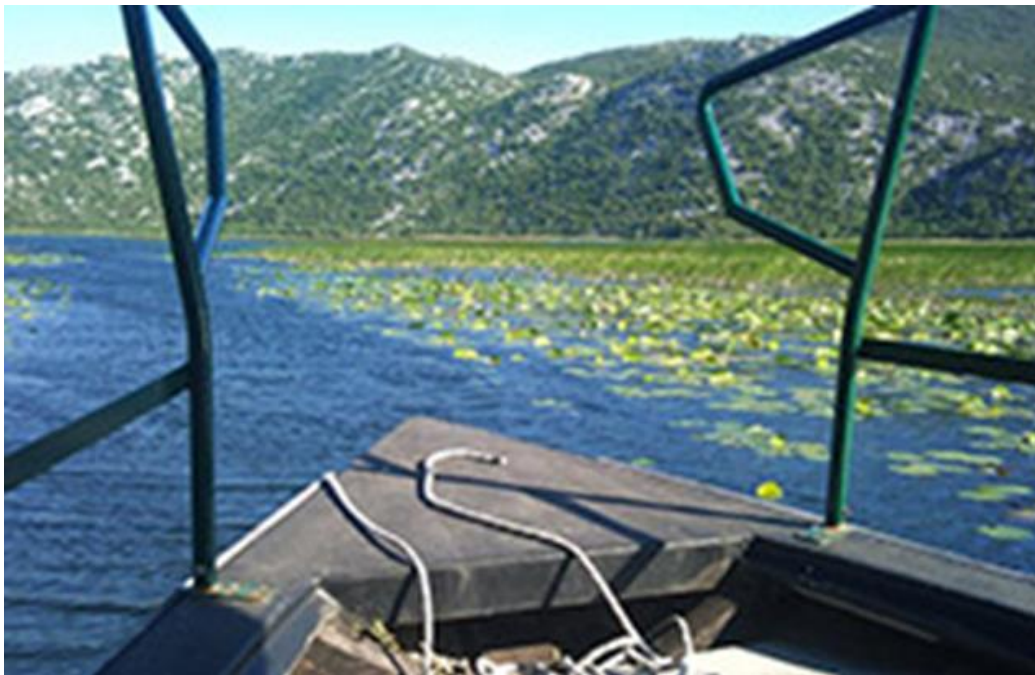
³² Krešić, D., Kunst I., Telišman Košuta N.(2016.): *Plan razvoja turizma klastera Neretva, 2015.-2025.*, str. 15.

³³ Ibidem, str. 16.

³⁴ BETSA, <http://birdwatching-betsa.com/neretva.html>, posjećeno 20. lipnja 2023

Područje delte Neretve uvršteno je 1993. u međunarodni Ramsarski popis močvara od međunarodnog značaja. Također je dio europske ekološke mreže – NATURA 2000, čiji je cilj očuvanje ukupne biološke raznolikosti održivim upravljanjem i praćenjem stanja ciljanih vrsta i staništa.

Slika 4: Močvarno područje

Izvor: BETSA, <http://birdwatching-betsa.com/neretva.html#prettyPhoto>

3.3. Kulturna i povijesna baština

Područje doline Neretve bogato je kulturno-povijesno područje u Republici Hrvatskoj. Ovo kulturno – povijesno bogatstvo ostavili su im brojni narodi i njihove kulture koji su se kroz povijest zadržavali na ovom području. Zbog toga ima puno povijesnog i kulturnog nasljeđa od vremena Grka, Rimljana, Ilira, raznih crkvenih redova, Mlečana, Dubrovačke Republike i mnogih drugih. To nasljeđe, bilo ono materijalno ili nematerijalno, svjedoči burnoj prošlosti ovoga kraja. Postoje naravno i spomenici iz predantičkog doba, kao što su brojne gradine te ukrasne figure iz željeznog doba.

Najviše ostavštine na području Neretve ostavili su Rimljani. O tome svjedoči Narona, rimsko naselje kraj Metkovića. Narona je bila rimska kolonija s punim rimskim građanskim pravom, trgovinsko i upravno područje cijelog južno dijela rimskih provincija. Na tom bogatom lokalitetu pronađene su brojne skulpture i građevine te je na samome mjestu pronalaska, iznad hrama cara Augusta, podignut Arheološki muzej Narona.³⁵

Od zaštićene kulturno-povijesne baštine potrebno je spomenuti i vrijedne urbane cjeline, zaštićenu graditeljsku baštinu te brojne arheološke lokalitete disperzirane širom projektnog područja. Recentniju kulturno-povijesnu baštinu može se pronaći u Ornitološkoj zbirci.

Što se tiče nematerijalne kulturno-povijesne baštine, na ovom mjestu treba spomenuti manifestacije kao što su „Čuvanje Kristova groba“, „Opuzen film festival“, smotra folklor „Na Neretvu mjesečina pala“ te „Maraton lađa“, o kojem će više biti riječ u nastavku ovog rada.

³⁵ Krešić, D., Kunst I., Telišman Košuta N. (2016.): *Plan razvoja turizma klastera Neretva, 2015.-2025.*, str. 18.

Slika 5: Arheološki muzej Narona

Izvor: Arheološki muzej Narona: <https://www.a-m-narona.hr/o-muzeju/>

4. NERETVANSKA PLOVILA

Zbog samoga geografskog položaja delte Neretve, život na ovom području bio je nezamisliv bez plovila jer se svakodnevni život odvijao na kopnu i vodi. Tako na ovom području nalazimo na dva tipa plovila, trupa i lađu. Trupa i lađa su plovila čija je namjena bila ploviti po rijeci Neretvi te brojnim kanalima koji se nalaze u dolini. Ova plovila bila su jedina prijevozna sredstva te su imala višenamjensku ulogu. Služila su za ribolov, prijevoz ljudi, stoke i dobara te su se koristila svaki dan. U prošlosti su se trupe i lađe gradile skoro u svim mjestima doline Neretve. Samo umijeće gradnje bilo je obiteljska tradicija koja se prenosila s generacije na generaciju te su majstori koristili šablone koje su naslijedili.³⁶

Neretvanski čamci ne poznaju kormilo, timun, zbog toga što većinom voze po plitkim dijelovima rijeke, a umjesto kormila upotrebljavaju parić. Od 1961. počeli su se koristiti vanjski motori. U daljnjem tekstu rada bit će više riječ o svakom plovilu.

4.1. Trupa

Trupa je manji čamac. Samo podrijetlo naziva seže u prošlost, kada su se u ono vrijeme izrađivali jednostavni čamci od trupa stabala. Ti mali čamci nisu imali rebra, tj. lukoć. Trup ima još nekoliko naziva koji glase: trupica – to su nešto manje trupe, uglavnom upotrebljavane za lov, trupina i trupetina – naziva za staro plovilo.

Kao što je već navedeno, trupa je manje plovilo. Kao takvo, trupu je posjedovala svaka obitelj, nekad čak i više trupa. To je manje plovilo ravnoga dna te se uglavnom gradilo od drva čempresa, jele, bora, murve, smreke i trske. Veslalo se jednim veslom. Trupa je uglavnom služila za prijevoz ljudi u polja i vinograde na rad, za svakodnevna kratka putovanja, koristila se za prijevoz stoke, žita, sijena, hrane,.. Također služila je za ribolov, hvatanje jegulja i žaba te lov na ptice.³⁷ Neretvanska trupa je prometalo, čamac koji je razmjerno lagan (30 do 50 kg), da ga dvoje ljudi može lako prenositi na ramenima, ili ga jednostavno vući. Već sam spomenula na početku da je trupa neophodna jednom težaku u neretvanskom kraju jer je cijela dolina ispresijecana rijekama, pritocima, rječicama i barama.

³⁶ Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, <https://registar.kulturnadobra.hr/#/details/Z-7546>, posjećeno 19. lipnja 2023.

³⁷ Ibidem, 19. lipnja 2023.

Osim što se trupa koristila za sve prije navedeno, kada se išlo u berbu plodova, služila je i kao košara. Ukratko, trupe su težacima služile za sve. U trupi može slobodno sjediti jedna osoba, ali može i više ljudi biti u njoj, sve dok održavaju ravnotežu.³⁸

Što se tiče samih dijelova trupe, ona se sastoji od dna, dvije strane, pramca i krme. Samo dno trupe sastavljeno je od jedne ili dviju dasaka, "štíce", debljine 2 do 2.5 centimetra; dvije strane (bande), od obično po jedne daske debljine 1.2 centimetra; na pramcu, provi, koja se poznaje po ručici i sindžiru, i na krmi nalaze se statve, karine, to jest ojačani drveni dio naprijed zaoštren, a prema unutra zarezan da se bande bolje spoje. Karine se produžuju nešto povrh banda pa se za taj kraj prihvaća kada se čamac prenosi ili prevlači. Daske dna su pribijene između pobočnih strana.³⁹

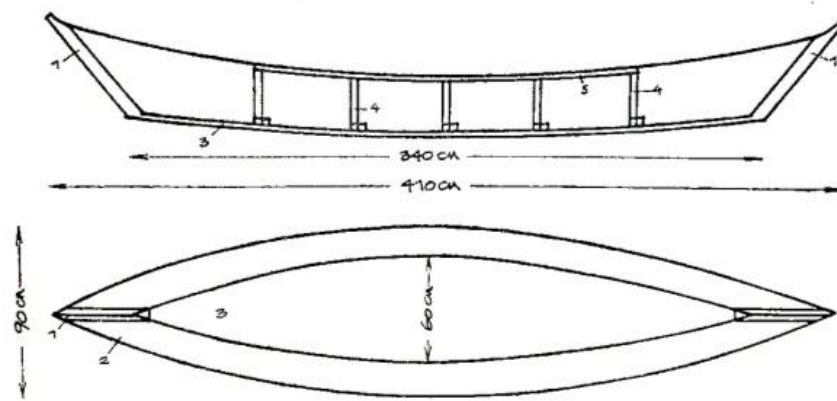
Sjedalica u trupi zove se škanj i obično je rade sami vlasnici trupe jer je prilagođavaju sebi. Kako je prije navedeno, vesla se jednim veslom te je to veslo visoko kao i čovjek i napravljeno je od jednog komada. Veslo se sastoji od triju dijelova: držalice, palice i "kučme". Između lukoća može biti pajol zbog vode. Ako se za trupu upotrebljava trokutasto jedro, idro (1.5 m²) ili deka za jedrenje, ono se pričvrsti za jarbol koji u dnu ulazi u rupu u drugom lukoću, a učvrste ga pri vrhu trupe stočićem koji svojim urezima na kraju obuhvati lukoć i prione uz unutarnju plohu banda. Kroz rupu u sredini prolazi jarbol. Na karini se zna ugraditi takozvani kenjčić, to jest komad drva u obliku lukoća od jednog komada kao nogostup pri ulasku ili izlasku u trupu i da se gaženjem ne ošteti prova i spoj samih karina i banda. Kenjčić je prikovan s unutarnje strane na karini i uz bande. Od prvoga lukoća prema provi na lovačkim trupama zna se načiniti pregrada. Pregrada je uz prvi lukoć, visoka 10 centimetara i u nju se naliže voda da bi ribe ostale žive. Preostali dijelovi jesu lopatica za izbacivanje vode, šešula, lokot, katanac i lanac, sindžir.⁴⁰

³⁸ Macan, T., *Iz povijesti Donjega Poneretavlja*, Zagreb, Klek, 1990., str. 90.-92.

³⁹ Ibidem, str. 90. – 92.

⁴⁰ Ibidem, str. 90. – 92.

Slika 6: Prikaz presjeka trupe

Neretvanska trupa: 1. karina, 2. banda, 3. dno, 4. lukoći, 5. centa.

Izvor: Macan, Trpimir, *Iz povijesti donjega Poneretavlja*, Zagreb, Klek, 1990., str. 94.

Slika 7: Povijesni prikaz neretvanske trupe

Izvor: <https://maraton-ladja.hr/o-nama/povijest>

4.2. Lađa

Veći čamci nazivaju se "lađa". Koliko je lađa bila korisno i omiljeno prijevozno i teretno plovilo i danas svjedoči pučka izreka: "Nema za Neretvu što je lađa".⁴¹

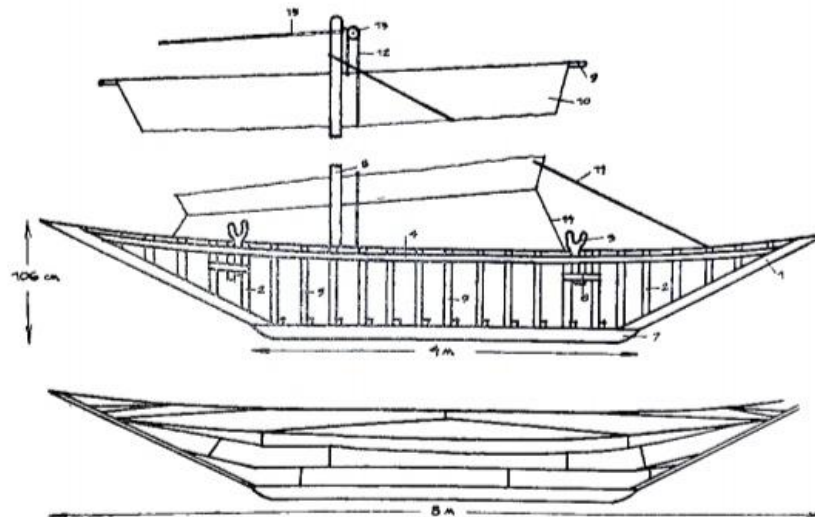
U narodu ne postoji nikakvo tumačenje, niti legenda o podrijetlu čamca, no stanovnici ovog kraja kobilicu lađe naziva trupom te iz toga se može zaključiti da je lađa zapravo produžena trupa.

Dijelovi lađe su: na dnu je kobilica, trupa ili kolumba, visoka 15 centimetara, okovana željeznom šinom, okovom. Od trupe nakoso prema provi i krmi dižu se karine prema naprijed zaoštrene. Na karine se priljubljuju bande. Bande se prave od više dasaka i jajoliko se suzuju prema trupci. Kostur lađe čine 23 lukočca od dva komada, dok se pet prvih lukočca s prove i krme nazivaju kenjčićima i od jednoga su komada. Na krmi s lijeve strane, između sedmog i osmog lukočca, nalazi se ručka za veslo, to jest škaram, pa isto tako između drugoga i trećega ili trećega ili četvrtoga, s desne strane obično između prvoga i drugoga ili drugoga i trećega lukočca je prvi škaram, a drugi između sedmoga i osmoga lukočca. Škaram stoji na svom uporištu, škarmenici, koja se uglavi između dva lukočca s poprečnim drvom, tresom. Lađu okružuje s unutarnje strane centa. Ona ide ili povrh lukočca ili tako da su u nju usječeni. Na krmi se nalazi krug konopa, štrop za timun – veslo.⁴²

⁴¹ Macan, T., *Iz povijesti Donjega Poneretavlja*, Zagreb, Klek, 1990., str. 88.

⁴² Ibidem, str. 93.

Slika 8: Presjek neretvanske lađe

Neretvanska lađa: a) uzdužni presjek, b) slaganje oplata; 1. karina, 2. samotvorci ili kenjčići, 3. škaram na škramenici, 4. centa, 5. lukoći, 6. tresca, 7. trupa (vis. 15 cm), 8. jambor ili jarbol, 9. lantina, 10. idro, 11. retenj, 12. konop, 13. žaba, 14. škota ili konop, 15. lancana

Izvor: Macan, Trpimir, *Iz povijesti donjega Poneretavlja*, Zagreb, Klek, 1990., str. 95.

Na provi i krmi nalazi se igla, to jest komad željeza na koji se pričvršćuje sindžir. U sredini lađe je stolac s rupom, gdje zapravo dođe jarbol koji je služio za jedrenje, ali i za lancanje. Veslo je dugo četiri metra i sastoji se od držalice i palice. I veće i manje veslo na lađi zove se parić. Vesala inače u lađi ima četiri do pet.⁴³

⁴³ Ibidem, str 93.-95.

Budući da je lađa veći čamac, ona se također upotrebljavala za razne svrhe, od kojih je jedna i prijevoz ljudi. Za razliku od trupe, lađa je dugačka 8 metara te može prevesti 30 – 35 ljudi. Zbog toga se lađa koristila za prijevoz svatova, prijenos umrloga, pratnje i tako dalje. Zbog svoje veličine, lađe su mogle prevoziti teret i do 4 tone te se njome prevozila i stoka. Lađa se u prošlosti koristila i za duža putovanja, primjerice do Makarske, Hvara i Pelješca, no naravno to je ovisilo o mirnoći mora.⁴⁴

U današnje vrijeme trupa i lađa se rjeđe koriste zbog samog razvoja gradova i prometa. Sve ih je manje i manje se izgrađuju.

Revitalizaciju lađa i njezinu ponovnu izgradnju i promociju možemo zahvaliti Maratonu lađa. Maraton lađa je amatersko sportsko natjecanje ovim neretvanskim plovilima, o kojem će biti više riječ u nastavku ovog diplomskog rada.

⁴⁴ Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, <https://registar.kulturnadobra.hr/#/details/Z-7546>, posjećeno 20. lipnja 2023.

Slika 9: Povijesni prikaz neretvanske lađe

Izvor: <https://maraton-ladja.hr/o-nama/povijest>

Slika 10: Neretvanska lađa danas

Izvor: <https://maraton-ladja.hr/24-maraton-lada>

4.3. Gradnja plovila

Kada govorimo o samoj gradnji neretvanskih plovila, proces izrade traje tokom cijele godine. Ljeti, za vrijeme toplijih dana, lađe i trupe mogu se namazati katranom jer se katran ne prima na drvo ako je vrijeme hladno i vlažno. Plovila se grade u svim mjestima Neretvanske doline, ali su najpoznatiji majstori oni u Kominu, Slivnu i u Podgradini. Samo umijeće gradnje bilo je obiteljska tradicija koja se prenosila s generacije na generaciju te su majstori koristili šablone koje su naslijedili.

Trupa se gradi uglavnom ispred kuće. U zemlju se probiju dva kolca ili "cone", na udaljenosti od tri metra. Od alata koji "majstor" koristi za izradu čamaca su: oblič (blanja), vijola (svrdlo), čekić, bradva, dlito, dlito stupaće, pila, pila od volta, šegun, sjekira, tesla, metar, pravokutni kutomjer ili škvadra, livel, brokve i čavle, te šablona za lukoće – željezni tupi kut od 130° čija je stranica duga 32 centimetra a široka 2.7 – 2.9 centimetara.⁴⁵

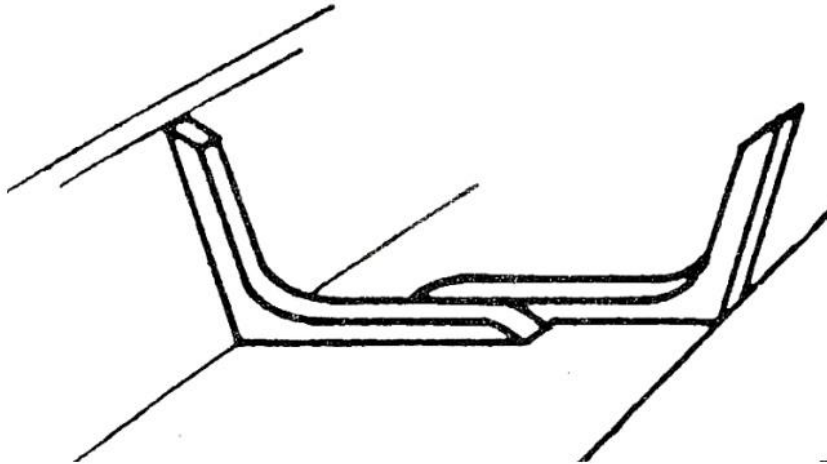
Za izradu trupe koristilo se drvo jele, dok bi drvo smokve, bukve i oraha izbjegavalo. Lukoći su se izrađivali od smreke, a karine od duda. Juta i jutene vreće koriste se kako bi prekrile razmak između dasaka. Ulja i katran koristi se za bojanje.

Početak gradnje trupe kreće tako da se napravi dno, idealno bi bilo od jedne daske širine 45 do 50 centimetara, ali češće od dviju dasaka jer je teže nabaviti odgovarajuću dasku. Na dno se prikuju lukoći i njih je deset komada sve manjih prema pramcu i krmi. Oni se postavljaju u dva dijela, u šablonu, tako da se donji krajevi jednoga i drugoga prikuju na dno. S obzirom da su malo ukošeni, budu dobro pričvršćeni. Dva lukoća čine jaram, i njih je sveukupno pet. Na taj način se stvara kostur čamca s dnom i rebrima. Na dobiveni se kostur sa strana prikuju daske, bande. Kako su rebra trupe sve uža, to se kod pribijanja banda moraju savijati prema karinama, to jest stezati. Stegnute bande do zadnjeg lukoća treba utisnuti u trokutasti urez, fals, karine, to jest na provi i krmi.⁴⁶

⁴⁵ Macan, T., *Iz povijesti Donjega Poneretavlja*, Zagreb, Klek, 1990., str. 99.

⁴⁶ Ibidem.

Slika 11: Prikaz vezivanja lukoća kod trupe

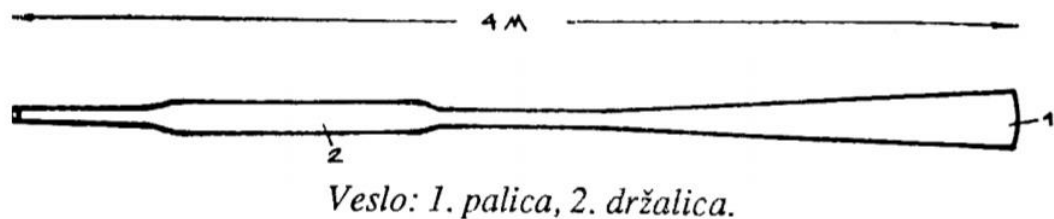
Izvor: Macan, Trpimir, *Iz povijesti donjega Poneretavlja*, Zagreb, Klek, 1990., str. 100.

Osobe koje grade lađe zovu se majstori. Ovo umijeće izgradnje prenosi se s oca na sina. Dok se za izradu trupe koristi jela, za izradu lađe koriste se dud i murva. Za gradnju lađe kobilica se ukopa u zemlju i iz zemlje viri samo nekoliko centimetara i tako se načini postament. Krajevi kobilice, trupe, oslonjeni su na klinove i poravnani jer taj vrh mora biti ravan. Konopac se rastegne s vrha jedne karine na vrh druge karine da se odredi nagib karina i dužina lađe. U sredini trupe se kuju lukoći, to jest dva rebra koja priljubljena mimoilaze jedan drugoga. Na poredanim lukoćima izrežu se maleni prorezi da se voda može slobodno kretati po lađi. Lukoći se 'omeđuju daskama koje se savijaju i smoči ih se vodom da se stvrđnu na taj način. Sve daske nisu jednake i potrebni su dodatni umetci. Daske se savijaju na karinu koja je u obliku trokuta i na nju se takvu prikuju daske s čavlima. Daske se stežu tzv. "supotama", a supote su drvene grede ojačane željeznim "ručicama" na krajevima. Njihovim potiskivanjem dobiva se željeni oblik. Kada se daske okruže, tada je lađa gotova. Na kraju se prikuje kobilica sa željeznim okovom koji ide s vrha prove do polovice ili do kraja trupe i zatim

sljedi mazanje s mašču. Ova mast se kuha više od sat vremena, a za jednu lađu potrebno je 10 do 15 kilograma, dok za trupu treba 3 kilograma.⁴⁷

Za upravljanje ovim plovilima koriste se vesla. Ona se izrađuju posebno. Dijelovi vesla su palica, držalica i "kučma". Ako se vesla s lijeve strane, onda se desnom drži kučma, a lijevom držalica, palica se okomito "umače" u vodu i tako se "zaparića". Na kraju zaveslaja palica se sama po sebi nađe u vodoravnom položaju i na taj način ne skreće, lađa/trupa idu pravo, iako se vesla s jedne strane. Veslač sjedi na sredini trupe, na škanju. Ako je sam, može veslati s noga. Stari su nekada sjedili na slami ili suhoj travi, dok lovci najčešće veslaju s prove, gdje se dobiva na brzini kretanja. Nizvodno se plovi sredinom rijeke, a uzvodno krajem, zbog slabije struje vode. U savršenim uvjetima, trupa postiže, nizvodno, brzinu i od 6 do 8 kilometara na sat, a uzvodno 4 do 5 kilometara na sat.⁴⁸

Slika 12: Prikaz dijelova vesla

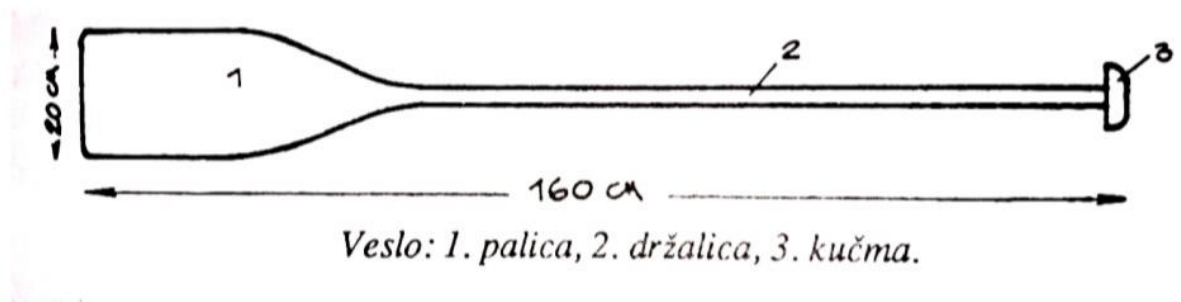

Izvor: Macan, Trpimir, *Iz povijesti donjega Poneretavlja*, Zagreb, Klek, 1990., str. 100.

⁴⁷ Macan, T., *Iz povijesti Donjega Poneretavlja*, Zagreb, Klek, 1990., str. 100.

⁴⁸ Ibidem, str. 100.

Slika 13: Prikaz dijelova vesla

Izvor: Macan, Trpimir, *Iz povijesti donjega Poneretavlja*, Zagreb, Klek, 1990., str. 100.

5. MARATON LAĐA

Maraton lađa je natjecanje, zapravo amatersko sportsko natjecanje, koje se održava svake godine u kolovozu na relaciji Metković – Ploče, dugoj 25 kilometara. Natjecatelji se natječu u autohtonim, tradicionalnim plovilima (lađama) u dolini rijeke Neretve. Preko 400 veslača sudjeluje u ovoj amaterskoj utrci te je tijekom godina ovo natjecanje postalo najveći sportski događaj na vodi u ovom dijelu Europe.⁴⁹

Ova manifestacija održava se drugu subotu u kolovozu, osim prvog maratona, koji se održao u nedjelju 1998. Kako se tradicija i sama lađa ne bi zaboravili, prije tridesetak godina skupina entuzijasta, mještana, okupljenih u grupu naziva Vida krenuli su u lađi veslati rijekom Neretvom i Norin. Na njihovim plovidbama pratio ih je fotograf iz Opuzena Milojko Glasović koji je ujedno i osnivač maratona. Prvi maraton održan je 13. rujna 1998. u svrhu obilježavanja 7. godišnjice akcije Hrvatske vojske u Pločama “Zelena tabla-Male Bare”. Tada je na maratonu nastupilo osamnaest ekipa. Za prvi maraton obnavljale su se stare lađe, no s godinama, kako je broj natjecatelja i ekipa rastao, počele su se graditi nove lađe majstora iz Rogotina i kod brodograditelja na Lastovu.⁵⁰

⁴⁹ Udruga lađara Neretve, <https://maraton-ladja.hr/>, posjećeno 15. lipnja 2023.

⁵⁰ Ibidem, <https://maraton-ladja.hr/>, posjećeno 29. lipnja 2023.

Slika 14: Prikaz starta maratona lađa

Izvor: <https://maraton-ladja.hr/galerija>

Slika 15: Miljenko Milojko Glasović, inicijator Maratona lađa

Izvor: <https://maraton-ladja.hr/galerija>

5.1. Pravila maratona i tijek utrke

Sam start maratona je kod mosta u Metkoviću, zatim se vozi nizvodno rijekom Neretvom kroz Kulu Norinsku, Krvavac, Opuzen, Komin, Banju, Šarić Strugu, Rogotin, Čeveljušu, Stablinu, do konačnog cilja u Pločama.

Slika 16: Ruta utrke

Izvor: <https://maraton-ladja.hr/o-nama/maraton-lada>

Duža ruta prikazuje muško natjecanje, natjecanje lađara, dok kraća ruta prikazuje žensku utrku, natjecanje lađarica, o kojima će biti riječ u sljedećem poglavlju.

Što se tiče samih natjecatelja, posadu u lađama čini deset veslača, jedan kormilar i jedan bubnjar. Za vrijeme trajanja maratona dozvoljena je jedna zamjena veslača i to samo u Opuzenu. Mogu se izmijeniti do šest veslača. To znači da jednu ekipu čini minimalno dvanaest, a maksimalno 18 natjecatelja.⁵¹

Sama lađa mora biti izrađena prema tradicionalnom obliku i prema propisanim pravilima za dimenzije trupa i rebara. Mora biti točan broj rebara, kao i točna debljina daske.

Idealan broj lađa koje sudjeluju u natjecanju je 33 jer je to ujedno i broj identičnih lađa koje su u vlasništvu Udruga lađara. Najveći broj lađa koji je ikad sudjelovao na maratону je 41 i to je bilo 2013.

Udruga lađara osigurava lađe za natjecatelje, dok kormilo, vesla i sjedalice za članove posade mora osigurati svaka ekipa za sebe. Također udruga ustupa ekipama lađe na korištenje u svrhu treninga prije maratona. Lađe se dodjeljuju ekipama podijeljenim od rednog broja 1 do 33. Ti

⁵¹ Ibidem, posjećeno 1. srpnja 2023.

brojevi se odnose na poredak mjesta ekipe koji su ostvarili na brzinskim utrkama u Opuzenu par dana prije maratona. Ukoliko ima više prijavljenih, ostale ekipe voze izvan konkurencije u približno istim lađama.⁵²

Kormilo i vesla tradicionalnog su oblika te su izgrađeni od drva. Što se veslača tiče, oni sjede raspoređeni na rubu obje strane lađe, s tim da im noga ne smije prelaziti preko lađe već može biti ispružena po rubu ili u lađi. Zamjena veslača koja je navedena u tekstu prije, vrši se na za to predviđenom mjestu na desnoj obali Neretve, u pravcu rive u Opuzenu. Bubnjar se nalazi na provi ili sredini lađe i može zamijeniti bilo kojeg veslača po potrebi tijekom utrke. Tijekom same utrke dozvoljena je međusobna zamjena veslača u lađi, ali maksimalno 10 vesala mora biti u vodi.⁵³

Ekipe koje pobijedi na maratonu za nagradu dobiva prijelazni štit kneza Domagoja, koji im se svečano uručuje na cilju u Pločama. Pobjednička ekipa dobiva i zlatne medalje te manji štit kneza Domagoja koji ostaje u trajnom vlasništvu ekipe. Također nakon natjecanja dužnost pobjedničke ekipe je napraviti Noć prvaka koja se održava u mjestu iz kojeg ta ekipa dolazi. Drugoplasirana i trećeplasirana ekipa dobivaju srebrene i brončane medalje te manje štitove u trajno vlasništvo, kao i novčane nagrade.⁵⁴

Veliki prijelazni brončani štit kneza Domagoja teži čak 37 kilograma, a izradio ga je Nikola Vučković-Nidža. Ekipa koja tri uzastopne godine za redom bude prvak maratona, dobiva štit u trajno vlasništvo.

⁵² Ibidem, posjećeno 1. srpnja 2023.

⁵³ Ibidem, posjećeno 1. srpnja 2023.

⁵⁴ Ibidem, posjećeno 1. srpnja 2023.

Slika 17: Brončani štit kneza Domagoja

Izvor: <https://maraton-ladja.hr/o-nama/maraton-lada>

Slika 18: Prikaz manjih štitova

Izvor: <https://maraton-ladja.hr/galerija>

5.2. Dosadašnji rezultati i rang ljestvica

Prema podacima dostupnim na službenoj internetskoj stranici Udruge lađara Neretve, slijedi prikaz dosadašnjeg poretka prva tri mjesta sa svih dosadašnjih natjecanja te stupanjska ljestvica.

2022.:

- 1) Zagreb
- 2) Stablina
- 3) Crni put – Metković

2021.:

- 1) Stablina
- 2) Zagreb
- 3) Crni put – Metković

2020.:

- 1) Zagreb i Stablina – dijele prvo mjesto
- 2) /
- 3) Sv. Ilija Metković

2019.:

- 1) Gusari Komin
- 2) Stablina
- 3) Crni put

2018.:

- 1) Stablina
- 2) Argo Bjelovar
- 3) Gusari Komin

2017.:

- 1) Gusari Komin
- 2) Argo Bjelovar
- 3) Stablina - Crni put – Metković

2016.:

- 1) Argo Bjelovar
- 2) Stablina – Gusari Komin
- 3) Stablina – Gusari Komin

2015.:

- 1) Stablina
- 2) Gusari Komin
- 3) Crni put – Metković

2014.:

- 1) Crni put – Metković
- 2) Gusari Komin i Stablina
- 3) Gusari Komin i Stablina

2013.:

- 1) Gusari Komin
- 2) Crni put – Metković
- 3) Žrnovski galijoti

2012.:

- 1) Gusari Komin
- 2) Baćina
- 3) Žrnovski galijoti

2011.:

- 1) Gusari Komin
- 2) Baćina
- 3) Opuzen

2010.:

- 1) Gusari Komin
- 2) Stablina
- 3) Baćina i Marko Markota – Rogotin

2009.:

- 1) Gusari Komin
- 2) Donjani donji
- 3) Marko Markota – Rogotin

2008.:

- 1) Staševica
- 2) Baćina
- 3) Rogotin

2007.:

- 1) Rogotin
- 2) Komin
- 3) Donjani donji

2006.:

- 1) Rogotin
- 2) Zagreb
- 3) Domagojevi gusari Vid

2005.:

- 1) Rogotin
- 2) Domagojevi gusari Vid
- 3) Komin

2004.:

- 1) Donjani donji
- 2) Baćina
- 3) Rogotin

2003.:

- 1) Komin i Rogotin
- 2) Donjani donji
- 3) Baćina

2002.:

- 1) Donjani donji
- 2) Komin
- 3) Čeveljuša

2001.:

- 1) Komin
- 2) Donjani donji
- 3) Rogotin

2000.:

- 1) Komin
- 2) Rogotin
- 3) Gusari Komin

1999.:

- 1) Rogotin
- 2) Gusari Komin
- 3) Ništa naglo Komin

1998.:

- 1) Rogotin
- 2) Gusari Komin
- 3) Banja Sangena

Iz prikaza dosadašnjeg poretka vidljiva je dominacija određenih timova, kao i sve veći broj ekipnih timova koji nisu s neretvanskog područja. Također je vidljivo da se dosta godina dogodilo da dvije ekipe dijele mjesto te se može zaključiti da je ovo natjecanje vrlo uzbudljivo gledati.

Na osnovi prijašnjih podataka stupanjska ljestvica natjecatelja izgleda ovako:

- 1) Gusari (Komin): 7 zlata, 5 srebra i 2 bronce – Ukupno: 14 medalja.
- 2) Rogotin: 6 zlata, 1 srebro i 3 bronce – Ukupno: 10 medalja.
- 3) Stablina: 3 zlata. 4 srebra i 1 bronca – Ukupno: 8 medalja.
- 4) Komin: 3 zlata, 2 srebra i 1 bronca – Ukupno: 6 medalja.
- 5) Donjani donji (Slivno): 2 zlata, 3 srebra i 1 bronca – Ukupno: 6 medalja.
- 6) SU Argo (Bjelovar): 1 zlato i 2 bronce – Ukupno: 5 medalja.
- 7) Crni put (Metković): 1 zlato, 1 srebro i 3 bronce – Ukupno: 5 medalja.
- 8) Zagreb: 1 zlato i 1 srebro – Ukupno: 2 medalje.
- 9) Staševica: 1 zlato – Ukupno: 1 medalja.
- 10) Baćina: 4 srebra i 2 bronce – Ukupno: 6 medalja.
- 11) Domagojevi gusari (Vid): 1 srebrna i 1 bronca – Ukupno: 2 medalje.
- 12) Žrnovski galijoti (Korčula): 2 bronce – Ukupno: 2 medalje.
- 13) Marko Markota (Rogotin): 2 bronce – Ukupno : 2 medalje.
- 14) Opuzen: 1 bronca – Ukupno: 1 medalja.
- 15) Čeveljuša: 1 bronca – Ukupno: 1 medalja.
- 16) Ništa naglo (Rogotin): 1 bronca – Ukupno: 1 medalja.
- 17) Banja Sagena (Banja): 1 bronca – Ukupno: 1 medalja.
- 18) Sv. Ilija (Metković): 1 bronca – Ukupno: 1 medalja.

Iz prikaza stupanjske liste koja je dostupna na službenoj internetskoj stranici Udruge lađara Neretve. Vidljivo je da listu predvode domaće ekipe.

Slika 19: Gusari iz Komina

Izvor: <https://www.maraton-ladja.hr/galerija>

5.3. Maraton lađarica

Također postoji i ženska utrka u lađama i nosi naziv maraton lađarica. Sedam godina nakon prvog maratona, točnije 2004. u utrci je sudjelovala prva ženska ekipa „Gusarice“. Svake godine nakon ove na maratonu je sudjelovalo sve više ženskih ekipa. S povećanjem broja ekipa javila se i potreba za osnivanjem ženskih udruga lađa. Tako je i 2006. osnovana ženska udruga lađarica „Metkovke“ – Metković, a 2011. i ženska udruga „Gusarice“, također iz Metkovića. Sve te aktivnosti dovele su do ideje o osnivanju ženske utrke te se 2013. krenulo u realizaciju. To je dovelo do 1. Maratona lađarica u kolovozu 2014. Također osnovao se organizacijski odbor koji svake godine radi na nadograđivanju pravila ženskog maratona. S godinama promijenila se i sama relacija natjecanja. Od 2014. do 2017. Maraton lađarica se vesla na relaciji Opuzen – Metković, a zbog naglog interesa za nastupanje na Maratonu, Organizacijski odbor 2018. mijenja relaciju veslanja pa se ona pruža od Metkovića do Opuzena.⁵⁵

⁵⁵ Udruga lađara Neretve, <https://maraton-ladja.hr/>, posjećeno 5. srpnja 2023.

Slika 20: Ženska ekipa lađarica

Izvor: <https://www.maraton-ladja.hr/maraton-ladarica>

Neka od pravila maratona lađarica glase:

- Natjecanje se vrši u tradicionalnoj neretvanskoj lađi, dužine 10 km, rutom od Grada Metkovića do Grada Opuzena.
- Svaka temeljna udruga/ekipa može prijaviti najviše 25 natjecateljica.
- Svi sudionici maratona lađarica moraju znati plivati.
- Startna pozicija određuje se prema prošlogodišnjim rezultatima.
- U lađi koja sudjeluje na Maratonu lađarica od opreme dopušteno je imati vesla, parić, zastavu, dasku za zastavu, držač za parić, sjedalice („kušine“) za sjedenje veslačica, kantu-posudu i/ili pumpicu za izbacivanje vode, akumulator za nju, te napitke za veslačice.
- U lađi je uoči i za vrijeme Maratona lađarica strogo zabranjeno naknadno postavljati bilo kakve dodatke i dijelove opreme, osim ako na lađi nedostaje daščica za nesmetan zaveslaj i sigurnost veslačica, uz obveznu suglasnost Glavnog suca.

- U lađi se tijekom Maratona lađarica može nalaziti isključivo do 11 veslačica i paričarka.
- Za vrijeme Maratona lađarica mogu se u istoj lađi međusobno izmijenjati veslačice i paričar, uz uvjet da u istom trenutku ne smije veslati više od deset veslačica.⁵⁶

Kako su prije u radu navedeni rezultati maratona lađa, tako u nastavku slijedi prikaz rezultata maratona lađarica.

2022.:

- 1) UDRUGA LAĐARICA "SISAK" SISAK
- 2) SPORTSKA UDRUGA " NEREIDE " ZAGREB
- 3) UDRUGA LAĐARA "BAĆINA" BAĆINA

2021.:

- 1) UDRUGA LAĐARICA "DONJANKE" OPĆINA SLIVNO
- 2) SPORTSKA UDRUGA " NEREIDE " ZAGREB
- 3) UDRUGA LAĐARICA "SISAK" SISAK

2020.:

- 1) UDRUGA LAĐARICA "DONJANKE" OPĆINA SLIVNO
- 2) UDRUGA LAĐARICA "SISAK" SISAK
- 3) UDRUGA " GUSARICE " METKOVIĆ

2019.:

- 1) UDRUGA LAĐARA " KOMIN " KOMIN
- 2) UDRUGA " SPARTE " BJELOVAR
- 3) UDRUGA LAĐARICA " METKOVKE " METKOVID

⁵⁶ Pravilnik Maratona lađarica, <https://www.maraton-ladja.hr/maraton-ladarica>, 6. srpnja 2023.

2018.:

- 1) SPORTSKA UDRUGA " NEREIDE " BJELOVAR
- 2) UDRUGA ZA OČUVANJE NERETVANSKE BAŠTINE OPUZEN
- 3) UDRUGA LAĐARICA " METKOVKE " METKOVID

2017.:

- 1) UDRUGA „ GUSARICE“ METKOVIĆ
- 2) SPORTSKA UDRUGA „ NEREIDE“ BJELOVAR
- 3) UDRUGA LAĐARICA „ METKOVKE“ METKOVIĆ

2016.:

- 1) UDRUGA „ GUSARICE“ METKOVIĆ
- 2) UDRUGA LAĐARA „STABLINA“ STABLINA
- 3) UDRUGA LAĐARICA „ METKOVKE“ METKOVIĆ

2015.:

- 1) UDRUGA LAĐARA „STABLINA“ STABLINA
- 2) UDRUGA LAĐARA „ KOMIN „ KOMIN
- 3) UDRUGA „ GUSARICE“ METKOVIĆ

2014.:

- 1) UDRUGA LAĐARA „ KOMIN „ KOMIN
- 2) UDRUGA LAĐARA „STABLINA“ STABLINA
- 3) UDRUGA LAĐARICA „ METKOVKE“ METKOVIĆ

Iz prikaza ovih rezultata vidljivo je da dominiraju domaće ekipe, no u novije vrijeme, kako se povećava broj natjecatelja, do medalje dolaze i ekipe iz drugih krajeva Hrvatske.

Slika 21: Prikaz dodjele medalja

Izvor: <https://maraton-ladja.hr/galerija>

5.4. Udruga lađara Neretve

Nakon prva dva maratona lađa pokrenula se ideja za osnivanje same udruge lađara koja bi ujedinila sve lađarske skupine te koja bi služila u promociji očuvanja neretvanske tradicije i lađe preko samog natjecanja. „Udruga lađara Neretve osnovana je u travnju 2000. u Pločama. Temeljem zakona djeluje kao udruga građana te je upisana u registar Udruga. Udruga je organizirana kao nevladina, nepolitička i neprofitna organizacija.“⁵⁷

Cilj ove udruge je ne samo očuvanje tradicije, nego i promoviranje sportskih i kulturnih aktivnosti, promocija turizma Neretve te sama zaštita i očuvanje prirode. Svi članovi su volonteri te dobrovoljno sudjeluju u radu udruge. Članom udruge postaje svaka ekipa koja sudjeluje u maratonu, no članom mogu postati i svi drugi građani koji su zainteresirani za rad u udruzi. Skupština Udruge je najviše tijelo upravljanja koju čini po jedan redoviti član temeljnih udruge kojeg delegira svaka temeljna udruga. Prvi predsjednik Udruge bio je Pavo Jerković, zatim Neno Kovačević, pa Marko Marušić, Dalibor Obradović, dok je trenutni predsjednik Luka Oršulić.⁵⁸

Slika 22: Grb udruge lađara Neretve

Izvor: <https://www.maraton-ladja.hr/o-nama>

⁵⁷ Udruga lađara Neretve, <https://maraton-ladja.hr/>, posjećeno 11. srpnja 2023.

⁵⁸ Ibidem.

6. TURIZAM DOLINE NERETVE

U ovom, posljednjem poglavlju diplomskog rada, bit će riječ o samom turizmu doline Neretve, o trenutnom stanju turizma, turističkim potencijalima te bit će prikaz SWOT analize.

Poznato je da dolina Neretve ima malo primorske obale te zbog toga klasični kupališni turizam ne donosi preveliki profit. U zadnje vrijeme ovaj kraj sve više se okreće drugim oblicima turizma, kao što su primjerice ruralni turizam, seoski turizam, eko-turizam i gastronomski turizam.

Seoski turizam je vrlo popularan, turisti se sve više žele odmaknuti od užurbanih gradova, traže mir, opuštanje, jednostavnost. Nastala je potražnja za boravkom na seoskim imanjima te doživljavanje iskustva lokalnog stanovništva. Tako je u dolini Neretve popularna berba mandarina te njezin doživljaj. Za ovaj vid ruralnog turizma najviše su zainteresirani strani državljani.

Kada je riječ o eko-turizmu, on se očitava u različitoj ponudi neretvanskog kraja. Samo područje doline Neretve vrlo je bio-raznoliko. U korist eko – turizma idu ornitološki rezervati. Stoga i ne čudi što je na ovom području popularan foto – safari. Vožnja tradicionalnim plovilima po močvarnom području, promatrajući netaknutu prirodu i preko 300 vrsta ptica, vrlo je opuštajući i relaksirajući doživljaj. Također u Metkoviću se nalazi Prirodoslovni muzej u kojem postoji impozantna ornitološka zbirka, druga najveća u Europi.

Također, važna je kombinacija lovno-ribolovno-gastronomskog turizma. Područje doline Neretve bogato je raznim životinjskim vrstama, među kojima se posebno ističu razne riblje i ptičje vrste. Dolina Neretve ima ono što rijetki imaju - blizinu rijeke i mora, tako da su im dostupne i morske i riječne vrste ribe. I nakon svih posjeta turistima se u restoranima nudi tradicionalni neretvanski ručak, poznati brudet od jegulja i žaba koji je postao simbol doline Neretve i turisti zahtijevaju da probaju taj specijalitet neretvanske kuhinje.

Mnogi turisti također dolaze zbog same baštine doline Neretve. Tako je nezaobilazni dio turističke ponude posjet Arheološkom muzeju u Naroni koji se nalazi točno na lokaciji rimskog naselja Narone. Ukupno je izloženo oko 900 nalaza te glavnu atrakciju čini prostor hrama u kojem su izloženi kipovi careva i članova njihovih obitelji, onako kako su stali za vrijeme antičke Narone. Isto tako, među turistima vrlo je popularna i nematerijalna baština. Tako Maraton lađa posjeti na desetke tisuća gledatelja.

6.1. Turistički potencijali

Iako se dolina Neretve nalazi u Dubrovačko-neretvanskoj županiji, ovaj dio još uvijek nije dovoljno razvijen sukladno potencijalu raspoložive resursno-atraksijske osnove. Ključne razloge nedovoljno dinamičnog razvoja turizma na području klasteru Neretva, osim relativne prometne izoliranosti cijele Dubrovačko-neretvanske županije, dobrim dijelom valja tražiti i u nedovoljno razvijenoj turističkoj infra i suprastrukturi ovog dijela županije. Osim nedostatka kvalitetne smještajne ponude, razloge relativnog zaostajanja klastera Neretva za drugim, turistički razvijenijim dijelovima Dubrovačko-neretvanske županije, također valja tražiti i u nepostojanju dobro osmišljenog destinacijskog turističkog proizvoda kao temeljnog preduvjeta za dolazak i eventualni višednevni turistički boravak na ovom području.⁵⁹

Dolina Neretve ima znatne pogodnosti za turistički razvoj zahvaljujući kvaliteti resursno-atraksijske osnove, među kojima se izdvajaju:

- Delta rijeke Neretve
- Prelijepa jadranska obala i more
- Baćinska jezera
- Povoljna klima
- Ihtiološko-ornitološka područja
- Brojne špilje, krški fenomeni
- Bogata i burna povijest
- Kulturna baština
- Zaštićena močvara.

Iako su dostupne sve ove ljepote i prednosti, lokalna vlast još uvijek nije poduzela sve potrebne korake za valorizaciju ovih resursa. Na cijelom ovom području prevladava zastarjela turistička infrastruktura te slabo iskorištavanje i neprepoznavanje turističkih potencijala.

⁵⁹ Krešić, D., Kunst I., Telišman Košut a N. (2016.): *Plan razvoja turizma klastera Neretva, 2015.-2025.*, str. 5.

Kako je prije navedeno, močvarno područje doline Neretve osnovna je turistička atrakcija za ruralni turizam i njegove grane. Vidljivi su aspekti eko – turizma u smislu ploidbe močvarom i foto – safari, no tu još postoji puno potencijala. Primjerice, ova ponuda može se nadograditi s pomoću raznih edukacija o samom području do tradicionalnog načina gospodarenja.

Također veliki potencijal ovog područja je bogata kulturno – povijesna baština, antička nalazišta i utvrđeni gradovi. Iako se već neki aspekti koriste i razvijaju u svrhu turističke ponude, puno je potencijala još uvijek ostalo nedovoljno iskorišteno. Ovdje je, naime, ogroman potencijal u vidu kulturnog turizma, veliku važnost može imati narodna predaja kako bi se oživjele i očuvale tradicionalne neretvanske djelatnosti i zanati.

Područje Neretve je na idealnoj poziciji. Nalazi se blizu Međugorja, u kojem je razvijen vjerski turizam i Dubrovnika koji se bazira na klasični, masovni turizam. Razvojem ruralnog turizma ponudilo bi se novo iskustvo turistima koji su došli u druge dvije destinacije te bi se time povećala posjećenost. Ovdje bi se turisti mogli odmaknuti od buke i gužve, naučiti nešto novo te uživati u netaknutoj prirodi i gastronomiji.

Sve navedeno govori o tome koliko ovo područje ima potencijala za nastavak razvijanja ruralnog turizma. Trenutno je iskorišteno vrlo malo resursa, no potreban je daljnji razvoj kako ne bi došlo do stagnacije te naposljetku opadanja posjećenosti.

6.2. SWOT analiza

Kada se vršila analiza trenutne situacije područja doline Neretve, uzimajući u obzir sve prije navedene elemente, bogatu kulturno – povijesnu baštinu, atrakcijske osnove, raznovrsnu prirodnu baštinu te povoljnu klimu, došlo se do zaključka da je ovaj prostor izuzetno povoljan za razvoj više vrsta turizma, pogotovo turizma posebnih interesa.

U *Planu razvoja turizma klastera Neretva* iz 2016. provedeno je sveukupno 6 SWOT analiza iz sljedećih područja:

- Resursna osnova, atrakcije i prostorne značajke;
- Infrastruktura;
- Razvijenost turističkog sektora;
- Ljudski potencijali;
- Marketing i promocija te
- Organizacija i upravljanje turističkim razvitkom.

U ovom radu neće biti prikaz svih 6 SWOT analiza, već će se iz svih ovih analiza izvući podaci te će biti prikazani u jednoj SWOT analizi.

Tablica 1: SWOT analiza

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Krajobrazna raznolikost • Povoljna klima • Bogata materijalna i nematerijalna kulturno – povijesna baština • Dobar gospodarski položaj • Dobra prometna povezanost • Kontinuirani rast turističkog prometa • Raste broj kulturne i turističke ponude • Rast potražnje za ruralnim turizmom • Gostoljubivo stanovništvo • Razvijen poduzetnički duh • Dobra organizacija i promocija kraja • Želja za volonterskim radom u svrhu napredovanja destinacije 	<ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljno valorizirani turistički resursi • Slabo razvijen mehanizam zaštite • Nedostupnost velikog djela morske obale • Nedostatak parkirališta • Slab javni prijevoz • Slaba infrastruktura • Nedovoljan broj smještajnih objekata • Niska kvaliteta postojećeg smještaja • Ne postoji tradicija bavljenja turizmom • Nedostatak zabavnog sadržaja • Slaba razina znanja o turizmu • Nedostatak kvalificirane radne snage • Nedostatak inovacija u turističkoj ponudi
PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj turizma posebnih interesa • Proglašenje Parka prirode delta Neretve • Porast svijesti o zaštiti prirode i okoliša • Poboljšanje trenutne prometne infrastrukture • Povećanje tržišnog interesa za posebne oblike turizma • Financijski poticaji ministarstva • EU fondovi • Cjeloživotno učenje 	<ul style="list-style-type: none"> • Nepromišljeno upravljanje prostorom • Pogodovanje interesima • Klimatske promjene • Preopterećenje komunalne infrastrukture • Nepovoljno demografsko kretanje • Političko kadrovanje • Imidž nerazvijene turističke destinacije • Razboj i jačanje konkurenata u blizini

<ul style="list-style-type: none"> • Javno privatna partnerstva 	<ul style="list-style-type: none"> • Nerazvijena svijest o očuvanju prirode • Investiranje u tržišno neisplative projekte
--	---

Izvor: Izrada autorice prema podacima iz: *Plan razvoja turizma klastera Neretva, 2015.-2025.*

Na temelju prikazane analize vidljivo je da trenutno stanje razvoja turizma nije osobito dobro. Iako ovo područje ima jako puno potencijala, nažalost još uvijek nisu iskorišteni. Nedostatak se očituje i u smještajnim i ugostiteljskim objektima, kao i u radnoj snazi. No zadnjih godina bilježi se pomak i sve se više radi na razvoju turizma ovog područja, kao i na poboljšanju životnih uvjeta lokalnog stanovništva. Naravno, osim izgradnje novih objekata, infrastrukture, otvaranja novih radnih mjesta i razvijanja turizma, također je potrebno raditi i na brendiranju same destinacije i njezinoj promociji.

U nastavku rada slijedi pregled strateških prednosti i nedostataka ovog kraja.

Tablica 2: Strateške prednosti i nedostaci

STRATEŠKE PREDNOSTI	STRATEŠKI NEDOSTACI
<ul style="list-style-type: none"> • Kvalitetna i raznovrsna turistička ponuda • Blaga klima • Visoka insolacija • Povoljan geoprometni položaj • Zadovoljavajuća kvaliteta obiteljskog smještaja • Djelovanje LAG- a Neretva • Jačanje svijesti o razvoju turizma 	<ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljno valorizirani turistički resursi • Nedovoljan broj smještajnih objekata • Slabo razvijen sustav zaštite okoliša • Udaljenost od zračnih luka • Nedefiniran imidž destinacije • Nedostatak „jakih igrača“ u turističkom sektoru • Niska razina suradnje razvojnih dionika

Izvor: *Plan razvoja turizma klastera Neretva, 2015.-2025.*

6.3. Uloga Maratona lađa u turizmu doline Neretve

Osnovni temelj turističke ponude čine kulturno - povijesne znamenitosti, prirodna bogatstva te gastronomska ponuda. Sama manifestacija Maraton lađa objedinjuje sve ove elemente, uz dodatak sportskih aktivnosti.

Same lađe koriste se u funkciji turizma kao prijevozno sredstvo po rijeci i kanalima u svrhu razgledavanja, ali i u svrhu dolaska do restorana na obali. Na ovaj se način posjetiteljima pokazuju prirodne ljepote, gastronomska ponuda te ujedno povijest i tradicija.

Što se tiče promoviranja same lađe, grupa lađara sudjelovala je 2008. na Svjetskoj izložbi mora i mornara u Brestu u Francuskoj, promovirajući tako neretvansku lađu na svjetskoj razini. Samo godinu dana nakon, jedna ekipa lađara preveslala je kanal La Manche, što je uvelike pridonijelo promociji. Također su lađari sudjelovali i na drugim svjetski poznatim manifestacijama i utrkama te su tako promovirali lađu u zemljama kao što su Italija, Crna Gora, Republika Češka i Poljska. Također neretvanska lađa plovila je i rijekom Temzom u Velikoj Britaniji.⁶⁰

Procjenjuje se da se proteklih godina ukupan broj posjetitelja koji dolaze u dolinu Neretve radi Maratona lađa kreće oko 40 000.

⁶⁰ <https://zg-magazin.com.hr/neretvani-su-preveslali-kanal-la-manche-i-cijeli-jadran-sve-do-italije/>, posjećeno 20. srpnja 2023.

Slika 23: Prikaz natjecatelja i gledatelja maratona

Izvor: <https://ploce.com.hr/sport/maratona-mora-biti-jer-lada-je-zivot/>

Slika 24: Predstavnici lađara u Pragu

Izvor: <https://maraton-ladja.hr/prag-2022>

ZAKLJUČAK

Nematerijalna kulturna baština temeljna je vrijednost svakog naroda te se kao takva treba očuvati i prenositi s generacije na generaciju jer predstavlja sam identitet naroda. Za samu zaštitu nematerijalne kulturne baštine i njezino očuvanje bilo je potrebno osigurati poštivanje same kulture zajednice i podignuti svijest o njezine važnosti ne samo na lokalnoj već i na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Za to je zaslužan UNESCO koji je 2003. usvojio Konvenciju o zaštiti nematerijalne kulturne baštine. U Republici Hrvatskoj ova konvencija na snagu je stupila 2005. kad je donesen Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine.

Dolina Neretve i cijeli neretvanski kraj imaju jako puno potencijala da postanu prava turistička destinacija. Tome uvelike pridonose povoljan geografski položaj, povoljna klima ovog kraja, dobra prometna povezanost, blizina drugih turističkih destinacija, bogatstvo netaknute prirode, plodno tlo, obilje materijalne i nematerijalne kulturno – povijesne baštine te bogata gastronomska ponuda. Sve ovo navedeno samo je jedan mali dio bogatstva, prednosti i aspekata koji mogu poslužiti za poboljšanje i proširenje turističke ponude ovoga kraja. Kako je navedeno u tekstu, ovo područje idealno je za razvoj selektivnih oblika turizma, kao što su ruralni turizam, seoski turizam, eko turizam, te brojne njihove grane i pod grane. Iako je zadnjih nekoliko godina zabilježen porast dolazaka turista i razvoja samog turizma, dolina Neretve ima još jako puno neiskorištenog potencijala na kojem se svake godine sve više i više radi.

Maraton lađa je najveća atrakcija ovoga kraja. Ova manifestacija, koja je nastala prije 25 godina od male grupe entuzijasta, prerasla je svjetski poznatu manifestaciju koja svake godine u neretvanski kraj dovodi sve više i više posjetitelja, ali i samih natjecatelja, jer se svake godine bilježi sve veći broj ekipa koje se natječu.

Ova manifestacija je prvenstveno pokrenuta kako bi se spasila i očuvala neretvanska lađa, tradicionalno polovilo ovog područja te kako tradicija ne bi otišla u zaborav. I u tome je i uspjela. Ne samo da rade na spasu i očuvanju tradicije, već rade i na njezinoj promociji. U prvim godinama maratona koristile su se već postojeće lađe, no kako se sve više ekipa prijavljivalo, javila se potreba za izgradnjom novih lađa te se time oživila tradicija izgradnje ovih jedinstvenih plovila. Važnost ove manifestacije prepoznata je i na razini Republike Hrvatske, a to se očituje u tome što je i sam predsjednik republike pokrovitelj događaja te sudjeluje na svakoj utrci.

Za svoj trud i ulaganja su i nagrađeni tako što su uspjeli uvrstiti neretvansku lađu i samu tradiciju na listu nematerijalne kulturne baštine u kolovozu 2022. pod nazivom: „Tradicija života s trupom i lađom, povelima doline Neretve“.

Daljnijim ulaganjem u samu destinaciju i ponudu možda se u budućnosti steknu i udovolje uvjeti za kandidaturu te uvrštavanje ove nematerijalne baštine za UNESCO- vu listu nematerijalne kulturne baštine.

LITERATURA

1. Gamulin, Lj. (2010.): *Gusarsko srce tradicije. Biseri Jadrana : edicija za kulturu putovanja - Delta Neretve*, Zagreb: Fabra
2. Krešić, D., Kunst I., Telišman Košuta N. (2016.): *Plan razvoja turizma klastera Neretva, 2015.-2025.*
3. Polić, M. (2016.): *Lokalna razvojna strategija lokalne akcijske grupe Neretva*
4. Macan, T. (1990.): *Iz povijesti Donjega Poneretavlja*, Zagreb, Klek
5. Marasović, T. (2001.): *Kulturna baština*, Split, Veleučilište u Splitu
6. Vukša Nahod, P. (2018.): *Dijalektalna slika Doline Neretve*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb

INTERNETSKE STRANICE

1. BETSA, <http://birdwatching-betsa.com/index.html>, posjećeno 20. srpnja 2023.
2. Hrvatska enciklopedija - mrežno izdanje, Baština, <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=6230>, posjećeno 19. svibnja 2023.
3. Hrvatska enciklopedija - mrežno izdanje, Kultura, <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=34552>, posjećeno 19. svibnja 2023.
4. Life and ventures, <https://www.lifeandventures.com/delta-neretve-price-iz-zlatne-doline/>, posjećeno 17. lipnja 2023.
5. Ministarstvo kulture i medija, <https://min-kulture.gov.hr/>, posjećeno 21. srpnja 2023.
6. Ministarstvo kulture i medija RH, Nematerijalna kulturna baština upisana na UNESCO-ove popise, <https://min-kulture.gov.hr/eukultura/kulturna-bastina/vrste-kulturne-bastine/nematerijalna-kulturnabastina/nematerijalna-kulturna-bastina-upisana-na-unesco-ove-popise/16448>, posjećeno 10. lipnja 2023.
7. Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, <https://registar.kulturnadobra.hr/#/>, posjećeno 19. svibnja 2023.
8. Turistička zajednica grada Ploče, <https://visitploce.com/hr/pocetna>, posjećeno 20. lipnja 2023.

9. Udruga lađara Neretve, <https://maraton-ladja.hr/> posjećeno 11. srpnja 2023.
10. UNESCO, Culture, <https://www.unesco.org/en/culture>, posjećeno 29. svibnja 2023.
11. Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2005_06_5_47.html, posjećeno 14. srpnja 2023.
12. Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, dostupno na:
<https://www.zakon.hr/z/340/Zakon-o-za%C5%A1titi-i-o%C4%8Duvanjukulturnih-dobara>, posjećeno 14. srpnja 2023.
13. Zg-magazin, <https://zg-magazin.com.hr/neretvani-su-preveslali-kanal-la-manche-i-cijeli-jadran-sve-do-italije/>, posjećeno 15. srpnja 2023.

ZAVRŠNI RADOVI:

1. Jerkić M. (2018.): *Maritimna umjetnička baština donjoneretvanskog kraja od antike do austrijske uprave*, Split.
2. Maslač J. (2017.): *Mogućnost razvoja ruralnog turizma u dolini Neretve*, Split.
3. Rončević S. (2019.): *Potencijal neretvanskog kraja za razvoj turizma*, Split.

POPIS SLIKA

Slika 1: Prikaz nematerijalne kulturne baštine pod zaštitom UNESCO – a

Izvor: <https://min-kulture.gov.hr/eu-kultura/kulturna-bastina/vrste-kulturne-bastine/nematerijalna-kulturna-bastina/371>, posjećeno 6. lipnja 2023.

Slika 2: Karta Doline Neretve

Izvor: Vukša Nahod, P. (2018.): *Dijalektalna slika Doline Neretve*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb

Slika 3: Dolina Neretva

Izvor: <https://visitploce.com/hr/dolina-neretve/>, posjećeno 15. lipnja 2023.

Slika 4: Močvarno područje

Izvor: BETSA, <http://birdwatching-betsa.com/neretva.html#prettyPhoto>. posjećeno 20. lipnja 2023.

Slika 5: Arheološki muzej Narona

Izvor: Arheološki muzej Narona: <https://www.a-m-narona.hr/o-muzeju/>, posjećeno 10. srpnja 2023.

Slika 6: Prikaz presjeka trupe

Izvor: Macan, Trpimir, *Iz povijesti donjega Poneretavlja*, Zagreb, Klek, 1990., str. 94.

Slika 7: Povijesni prikaz Neretvanske trupe

Izvor: <https://maraton-ladja.hr/o-nama/povijest>, posjećeno 19. lipnja 2023.

Slika 8: Presjek Neretvanske lađe

Izvor: Macan, Trpimir, *Iz povijesti donjega Poneretavlja*, Zagreb, Klek, 1990., str. 95.

Slika 9: Povijesni prikaz neretvanske lađe

Izvor: <https://maraton-ladja.hr/o-nama/povijest>, posjećeno 20. lipnja 2023.

Slika 10: Neretvanska lađa danas

Izvor: <https://maraton-ladja.hr/24-maraton-lada>, posjećeno 20. lipnja 2023.

Slika 11: Prikaz vezivanja lukoća kod trupe

Izvor: Macan, Trpimir, *Iz povijesti donjega Poneretavlja*, Zagreb, Klek, 1990., str. 100.

Slika 12: Prikaz dijelova vesla

Izvor: Macan, Trpimir, *Iz povijesti donjega Poneretavlja*, Zagreb, Klek, 1990., str.100.

Slika 13: Prikaz dijelova vesla

Izvor: Macan, Trpimir, *Iz povijesti donjega Poneretavlja*, Zagreb, Klek, 1990., str.100.

Slika 14: Prikaz starta maratona lađa

Izvor: <https://maraton-ladja.hr/galerija>, posjećeno 29. lipnja 2023.

Slika 15: Miljenko Milojko Glasović, inicijator Maratona lađa

Izvor: <https://maraton-ladja.hr/galerija>, posjećeno 29. lipnja 2023.

Slika 16: Ruta utrke

Izvor: <https://maraton-ladja.hr/o-nama/maraton-lada>, posjećeno 1. srpnja 2023.

Slika 17: Brončani štit kneza Domagoja

Izvor: <https://maraton-ladja.hr/o-nama/maraton-lada>, posjećeno 2. srpnja 2023.

Slika 18: Prikaz manjih štitova

Izvor: <https://maraton-ladja.hr/galerija>, posjećeno 2. srpnja 2023.

Slika 19: Gusari iz Komina

Izvor: <https://www.maraton-ladja.hr/galerija>, posjećeno 5. srpnja 2023.

Slika 20: Ženska ekipa lađarica

Izvor: <https://www.maraton-ladja.hr/maraton-ladarica>, posjećeno 6. srpnja 2023.

Slika 21: Prikaz dodjele medalja

Izvor: <https://maraton-ladja.hr/galerija>, posjećeno 6. srpnja 2023.

Slika 22: Grb udruge lađara Neretve

Izvor: <https://www.maraton-ladja.hr/o-nama>, posjećeno 11. srpnja 2023.

Slika 23: Prikaz natjecatelja i gledatelja maratona

Izvor: <https://ploce.com.hr/sport/maratona-mora-biti-jer-lada-je-zivot/>, posjećeno 20. srpnja 2023.

Slika 24: Predstavnicu lađara u Pragu

Izvor: <https://maraton-ladja.hr/prag-2022>, posjećeno 20. srpnja 2023.

POPIS TABLICA

Tablica 1. SWOT analiza

Izvor: izrada autorice prema podacima iz: *Plan razvoja turizma klastera Neretva, 2015.-2025.*

Tablica 2: Strateške prednosti i nedostaci

Izvor: *Plan razvoja turizma klastera Neretva, 2015.-2025.*

SAŽETAK:

Ovaj rad prikazuje važnost nematerijalne kulturne baštine za identitet naroda. Kao takvu važno ju je očuvati i prenositi s generacije na generaciju. Svaka država brine se o svojoj nematerijalnoj kulturnoj baštini, dok na svjetskoj razini to čini UNESCO.

Tradicija života s trupom i lađom plovilima doline Neretve novije je kulturno dobro, dodano na listu nematerijalne kulturne baštine te se kao takvo treba nastaviti valorizirati. Ovo će uvelike pridonijeti razvoju ruralnog turizma doline Neretve, kao i manifestacija „Maraton lađa“ koja promiče i čuva tradiciju izrade ovih plovila.

Ključne riječi: nematerijalna kulturna baština, maraton lađa, dolina Neretve

SUMMARY

This thesis shows the importance of intangible cultural heritage for the identity of the people. As such, it is important to preserve it and pass it on from generation to generation. Each country takes care of its intangible cultural heritage, while UNESCO does it at the world level.

The tradition of living with a hull and ship, the vessels of the Neretva valley, is a recent cultural asset added to the list of intangible cultural heritage and should continue to be valorized as such. This will greatly contribute to the development of rural tourism in the Neretva Valley, as well as the "Marathon of Boats" event, which promotes and preserves the tradition of making these vessels.

Keywords: intangible cultural heritage, boat marathon, Neretva valley.

Pregledala: Ivana Stojković, magistra ekonomije sa završenim C1 stupnjem engleskog jezika

/mag. oec./